

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу
Інститут післядипломної освіти
Кафедра фінансів, обліку та оподаткування

ЕДУАРД ДИКОВИЦЬКИЙ

УДК 336.77

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

Екокредитування як інструмент досягнення цілей сталого розвитку

Освітня програма – Фінансовий менеджмент у сфері бізнесу
Спеціальність: 072 – Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок

_____ Едуард ДИКОВИЦЬКИЙ
(підпис, ім'я та прізвище здобувача освітнього ступеня)

Науковий керівник _____ к.е.н., доцент Лілія МАРИНЧАК
(підпис, ім'я, прізвище, науковий ступінь, вчене звання)

Допущено до захисту

_____ Завідувач кафедри
Уляна АНДРУСІВ
(підпис) (дата) (ім'я, та прізвище)

Рецензент

_____ (посада) (підпис) (дата) _____ (ім'я, та прізвище)

Робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

Івано-Франківськ - 2025

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

(повне найменування вищого навчального закладу)

Інститут Післядипломної освіти

Кафедра Фінансів, обліку та оподаткування

Освітньо-професійна програма Фінансовий менеджмент у сфері бізнесу

Спеціальність 072 – «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри _____ **Уляна АНДРУСІВ**

« 20 » березня 2025 року

**ЗАВДАННЯ
НА МАГІСТЕРСЬКУ РОБОТУ СТУДЕНТУ
ЕДУАРДУ ДИКОВИЦЬКОМУ**

1. Тема роботи «Екокредитування як інструмент досягнення цілей сталого розвитку»
керівник роботи к.е.н., доцент Лілія МАРИНЧАК

(прізвище, ім'я, по-батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом закладу вищої освіти від « 17 » 12. 2024 року № 313/12

2. Строк подання студентом роботи 20.03.2025 року

3. Вихідні дані до роботи законодавчі та нормативні документи, офіційні матеріали, спеціальна економічна і фінансова література, фахові наукові видання, Інтернет-джерела.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити):

Розділ 1. Теоретичні основи екокредитування в контексті сталого розвитку.

Розділ 2. Аналіз сучасного стану та практики екокредитування в Україні.

Розділ 3. Перспективи розвитку екокреди-тування як інструменту досягнення цілей сталого розвитку.

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень):

Слайд 1 – Актуальність та наукова новизна роботи

Слайд 2 – Місце екокредитування в системі "зеленого" фінансування

Слайд 3 – Концептуальна модель взаємозв'язку екокредитування та цілей сталого розвитку

Слайд 4 – Порівняльний аналіз національних підходів до регулювання "зеленого" фінансування

Слайд 5 – Динаміка обсягів екокредитування в Україні, 2019-2023 рр., млрд. грн.

Слайд 6 – Частка "зелених" кредитів у загальному кредитному портфелі банків, 2019-2023 рр., %

Слайд 7 – Секторальна структура екокредитування в Україні, 2023 р., %

Слайд 8 – Частка банків на ринку екокредитування та частка "зелених" кредитів у кредитному портфелі банків України, 2023 р.

Слайд 9 – Конкурентні переваги українських банків на ринку екокредитування

Слайд 10 – Акціонерний банк "Укргазбанк": інформаційна довідка

Слайд 11 – Динаміка і структура екокредитного портфеля АБ «Укргазбанку» за 2019-2023 рр., млрд.грн.

Слайд 12 – Основні групи проблем та обмежень розвитку ринку екокредитування в Україні

Слайд 13 – Стратегічні напрями розвитку екокредитування для досягнення цілей сталого розвитку в Україні

Дата видачі завдання 03.02.2025 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів магістерської роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1.	Вибір теми та постановка завдання магістерської роботи	03.02.25	Виконано
2.	Розділ 1. Теоретичні основи екокредитування в контексті сталого розвитку	10.02.25	Виконано
3.	Розділ 2. Аналіз сучасного стану та практики екокредитування в Україні	17.02.25	Виконано
4.	Розділ 3. Перспективи розвитку екокредитування як інструменту досягнення цілей сталого розвитку	24.02.25	Виконано
5.	Вступ і висновки до роботи	03.03.25	Виконано
6.	Оформлення роботи згідно встановлених вимог	10.03.25	Виконано
7.	Подання готової роботи з комплектом супровідних матеріалів на допуск до захисту	20.03.25	Виконано

Студент

(підпис)

Едуард ДИКОВИЦЬКИЙ

Керівник роботи

(підпис)

Лілія МАРИНЧАК

РЕФЕРАТ

Магістерська робота містить пояснювальну записку обсягом 89 сторінок, 13 листів ілюстративного матеріалу, 11 рисунків, 9 таблиць, 42 посилання на літературні джерела.

Об'єкт дослідження – процеси функціонування та розвитку екокредитування в банківській системі України.

Предмет дослідження – теоретичні, методичні та практичні аспекти екокредитування як інструменту досягнення цілей сталого розвитку.

Глобальні екологічні виклики, зміна клімату та вичерпання природних ресурсів зумовлюють необхідність трансформації традиційних економічних моделей у напрямку сталого розвитку. Фінансовий сектор відіграє ключову роль у цій трансформації, забезпечуючи необхідні ресурси для "зеленого" переходу. Екокредитування як інструмент фінансування екологічно орієнтованих проєктів набуває особливого значення в контексті досягнення Цілей сталого розвитку.

Метою магістерської роботи є теоретичне обґрунтування та розробка практичних рекомендацій щодо вдосконалення механізмів екокредитування як інструменту досягнення цілей сталого розвитку в Україні.

У магістерській роботі досліджено теоретичні засади екокредитування, його сутність, принципи та функції як фінансового інструменту. Визначено взаємозв'язок екокредитування з цілями сталого розвитку та обґрунтовано його роль у фінансуванні екологічно орієнтованих проєктів. Проаналізовано міжнародні та національні стандарти "зеленого" фінансування, сучасний стан і тенденції розвитку ринку екокредитування в Україні. Проведено порівняльний аналіз екокредитних продуктів українських банків, зокрема досліджено досвід АБ "Укргазбанк" як лідера "зеленого" банкінгу. Виявлено ключові проблеми та обмеження розвитку екокредитування та запропоновано шляхи вдосконалення його механізмів. Розроблено стратегічні напрями розвитку екокредитування для сприяння досягненню цілей сталого розвитку в Україні.

ЕКОКРЕДИТУВАННЯ, СТАЛИЙ РОЗВИТОК, "ЗЕЛЕНЕ" ФІНАНСУВАННЯ, БАНКІВСЬКА СИСТЕМА, ФІНАНСОВІ ІНСТРУМЕНТИ, ЕКОЛОГІЧНІ ІНВЕСТИЦІЇ, МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ, РИНОК ЕКОКРЕДИТУВАННЯ, БАНКІВСЬКІ ПРОДУКТИ.

ABSTRACT

The master's thesis contains an explanatory note of 89 pages, 13 sheets of illustrative material, 11 figures, 9 tables, 42 references to literary sources.

The object of the study is the processes of functioning and development of eco-lending in the banking system of Ukraine.

The subject of the study is theoretical, methodological and practical aspects of eco-lending as a tool for achieving sustainable development goals.

Global environmental challenges, climate change and depletion of natural resources necessitate the transformation of traditional economic models towards sustainable development. The financial sector plays a key role in this transformation, providing the necessary resources for the "green" transition. Eco-lending as a tool for financing environmentally oriented projects acquires particular importance in the context of achieving the Sustainable Development Goals.

The purpose of the master's thesis is to provide theoretical justification and develop practical recommendations for improving eco-lending mechanisms as a tool for achieving sustainable development goals in Ukraine.

The master's thesis examines the theoretical foundations of eco-lending, its essence, principles and functions as a financial instrument. The relationship between eco-lending and sustainable development goals is determined and its role in financing environmentally oriented projects is substantiated. International and national standards of "green" financing, the current state and trends in the development of the eco-lending market in Ukraine are analyzed. A comparative analysis of eco-lending products of Ukrainian banks is conducted, in particular, the experience of JSB "UkrGasbank" as a leader in "green" banking is studied. Key problems and limitations of the development of eco-lending are identified and ways to improve its mechanisms are proposed. Strategic directions for the development of eco-lending are developed to promote the achievement of sustainable development goals in Ukraine.

ECO-LENDING, SUSTAINABLE DEVELOPMENT, "GREEN" FINANCE, BANKING SYSTEM, FINANCIAL INSTRUMENTS, ENVIRONMENTAL INVESTMENTS, INTERNATIONAL STANDARDS, ECO-LENDING MARKET, BANKING PRODUCTS.

ЗМІСТ

ВСТУП	7
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЕКОКРЕДИТУВАННЯ В КОНТЕКСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ	11
1.1 Сутність, принципи та функції екокредитування як фінансового інструменту.....	11
1.2 Взаємозв'язок екокредитування та цілей сталого розвитку: теоретико- методологічний аспект	19
1.3 Міжнародні та національні стандарти "зеленого" фінансування в банківській сфері.....	26
Висновки до розділу 1	34
РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ТА ПРАКТИКИ ЕКОКРЕДИТУВАННЯ В УКРАЇНІ.....	36
2.1 Дослідження ринку екокредитування в Україні.....	36
2.2 Порівняльний аналіз основних екокредитних продуктів українських банків.....	42
2.3 Аналіз екокредитної діяльності АБ "Укргазбанк" як лідера "зеленого" банкінгу в Україні.....	49
Висновки до розділу 2	56
РОЗДІЛ 3 ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЕКОКРЕДИТУВАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТУ ДОСЯГНЕННЯ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ	58
3.2 Проблеми та обмеження розвитку екокредитування в Україні.....	58
3.2 Шляхи вдосконалення механізмів екокредитування в АБ "Укргазбанк"	66
3.3 Стратегічні напрями розвитку екокредитування для досягнення цілей сталого розвитку в Україні.....	73
Висновки до розділу 3	78
ВИСНОВКИ	81
ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ НА ДЖЕРЕЛА.....	86
ДОДАТКИ.....	90
Бібліографічна довідка	

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Глобальні екологічні виклики, зміна клімату та вичерпання природних ресурсів зумовлюють необхідність трансформації традиційних економічних моделей у напрямку сталого розвитку. Фінансовий сектор відіграє ключову роль у цій трансформації, забезпечуючи необхідні ресурси для "зеленого" переходу. Екокредитування як інструмент фінансування екологічно орієнтованих проєктів набуває особливого значення в контексті досягнення Цілей сталого розвитку (ЦСР), визначених ООН на період до 2030 року.

Для України питання розвитку екокредитування є особливо актуальним з огляду на кілька факторів. По-перше, наша країна має високий рівень енергоємності ВВП та значний потенціал для підвищення енергоефективності економіки. По-друге, євроінтеграційні процеси вимагають гармонізації екологічних стандартів і практик з нормами ЄС, що потребує суттєвих інвестицій у модернізацію виробництва та інфраструктури. По-третє, в умовах російської агресії та руйнування критичної інфраструктури країни, питання "зеленої" відбудови та підвищення енергетичної безпеки за рахунок відновлюваних джерел енергії набувають стратегічного значення.

Водночас, незважаючи на позитивну динаміку останніх років, ринок екокредитування в Україні залишається недостатньо розвиненим, а його потенціал для досягнення цілей сталого розвитку – не повністю реалізованим. Вивчення світового досвіду, аналіз існуючих практик та розробка рекомендацій щодо вдосконалення механізмів екокредитування є важливим науковим та практичним завданням, що зумовлює актуальність теми дослідження.

Мета і завдання дослідження. Метою магістерської роботи є теоретичне обґрунтування та розробка практичних рекомендацій щодо вдосконалення механізмів екокредитування як інструменту досягнення цілей сталого розвитку в Україні.

Для досягнення поставленої мети було сформульовано та вирішено такі завдання:

- дослідити теоретичні засади екокредитування, його сутність, принципи та функції як фінансового інструменту;
- визначити взаємозв'язок екокредитування та цілей сталого розвитку, обґрунтувати його роль у фінансуванні сталого розвитку;
- проаналізувати міжнародні та національні стандарти "зеленого" фінансування в банківській сфері;
- провести аналіз сучасного стану та тенденцій розвитку ринку екокредитування в Україні;
- здійснити порівняльний аналіз екокредитних продуктів українських банків;
- дослідити досвід АБ "Укргазбанк" як лідера "зеленого" банкінгу в Україні;
- виявити ключові проблеми та обмеження розвитку екокредитування в Україні;
- запропонувати шляхи вдосконалення механізмів екокредитування для АБ "Укргазбанк";
- розробити стратегічні напрями розвитку екокредитування для досягнення цілей сталого розвитку в Україні.

Об'єкт дослідження – процеси функціонування та розвитку екокредитування в банківській системі України.

Предмет дослідження – теоретичні, методичні та практичні аспекти екокредитування як інструменту досягнення цілей сталого розвитку.

Методи дослідження. Теоретичною та методологічною основою дослідження є фундаментальні положення економічної теорії, теорії фінансів, банківської справи, концепції сталого розвитку, наукові праці вітчизняних та зарубіжних учених з питань "зеленого" фінансування та екокредитування.

У роботі використано такі методи дослідження: системний аналіз – для комплексного дослідження екокредитування як елемента системи "зеленого" фінансування; історичний метод – для аналізу еволюції підходів до екокредитування; порівняльний аналіз – для співставлення умов та механізмів екокредитування в різних банках; статистичний аналіз – для оцінки динаміки та структури ринку екокредитування; SWOT-аналіз – для виявлення сильних і слабких сторін, можливостей та загроз розвитку екокредитування; метод експертних оцінок – для обґрунтування перспективних напрямів розвитку екокредитування.

Інформаційною базою дослідження є законодавчі та нормативно-правові акти України, дані Національного банку України, статистичні матеріали Державної служби статистики України, звіти та аналітичні матеріали міжнародних організацій (ООН, Світовий банк, ЄБРР, IFC), офіційна фінансова звітність та інформація з офіційних сайтів українських банків, наукові публікації вітчизняних та зарубіжних учених з проблематики дослідження.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в поглибленні теоретичних засад та розробці практичних рекомендацій щодо вдосконалення механізмів екокредитування як інструменту досягнення цілей сталого розвитку в Україні. Основні положення, що визначають наукову новизну дослідження:

удосконалено:

- теоретичне визначення поняття "екокредитування" з урахуванням його ролі у досягненні цілей сталого розвитку;

- методичний підхід до оцінки ефективності екокредитування з позицій його впливу на досягнення цілей сталого розвитку;

набули подальшого розвитку:

- систематизація проблем та обмежень розвитку екокредитування в Україні на різних рівнях;

- механізми екокредитування в контексті післявоєнної відбудови України на засадах сталого розвитку;

- стратегічні напрями розвитку екокредитування для досягнення цілей сталого розвитку в Україні.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що теоретичні положення та практичні рекомендації, розроблені в магістерській роботі, можуть бути використані:

- банківськими установами для вдосконалення механізмів екокредитування та розширення лінійки "зелених" фінансових продуктів;
- державними органами при розробці національної стратегії "зеленого" фінансування та вдосконаленні нормативно-правової бази;
- міжнародними фінансовими організаціями та донорами при плануванні програм підтримки сталого розвитку в Україні;
- науковцями та освітянами для подальших досліджень проблематики "зеленого" фінансування та при викладанні відповідних дисциплін.

Структура та обсяг роботи. Магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, переліку джерел посилань та додатків. Загальний обсяг роботи становить 89 сторінок комп'ютерного тексту, в тому числі 9 таблиць, 11 рисунків та 4 додатки. Список використаних джерел налічує 42 найменування.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЕКОКРЕДИТУВАННЯ В КОНТЕКСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

1.1. Сутність, принципи та функції екокредитування як фінансового інструменту

Сучасний етап розвитку світової економіки характеризується зростаючою увагою до екологічних проблем і пошуком шляхів переходу до моделі сталого розвитку, яка забезпечує збалансоване вирішення соціально-економічних завдань і проблем збереження навколишнього середовища. Важливу роль у цьому процесі відіграє трансформація фінансової системи, зокрема банківського сектору, шляхом впровадження інструментів "зеленого" фінансування, серед яких особливе місце займає екокредитування.

Екокредитування (зелене кредитування, еко-банкінг) – це спеціалізований напрям кредитної діяльності фінансово-кредитних установ, спрямований на фінансування проєктів, що мають позитивний вплив на навколишнє середовище або мінімізують негативний екологічний вплив, сприяючи досягненню цілей сталого розвитку.

У науковій літературі зустрічаються різні підходи до визначення поняття "екокредитування". Систематизація поглядів науковців та практиків на сутність цього терміну представлена в таблиці 1.1.

На основі аналізу наведених підходів можна запропонувати комплексне визначення екокредитування як спеціалізованого напрямку банківської діяльності, що передбачає надання позикових коштів на особливих умовах для фінансування проєктів, які мають позитивний екологічний ефект та/або мінімізують негативний вплив на довкілля, з урахуванням екологічних ризиків та відповідно до принципів ESG, сприяючи досягненню цілей сталого розвитку та кліматичних цілей.

Таблиця 1.1 – Підходи до визначення поняття "екокредитування"

Автор/джерело	Визначення	Ключовий аспект
1	2	3
Міжнародна фінансова корпорація (IFC) [34]	Кредитування, при якому кошти спрямовуються на проекти, що сприяють сталому розвитку та зниженню викидів парникових газів, включаючи проекти відновлюваної енергетики, енергоефективності, сталого сільського господарства тощо.	Цільове призначення кредитів
О. Веклич [10]	Форма кредитних відносин, за яких об'єктом кредитування виступають проекти і технології, спрямовані на зменшення негативного впливу на довкілля, енергозбереження, раціональне використання природних ресурсів.	Об'єкт кредитування
Б. Луців [12]	Особливий фінансовий механізм, що передбачає надання банками позикових коштів для реалізації екологічно орієнтованих проєктів на спеціальних умовах, які відрізняються від умов традиційного кредитування.	Особливі умови кредитування
А. Кузнцова [15]	Кредитний процес, який враховує екологічні ризики та спрямований на фінансування проєктів, що забезпечують екологічні переваги, як важливий елемент стратегії сталого розвитку банку.	Управління екологічними ризиками
М. Карлін [14]	Кредитування проєктів, що відповідають принципам ESG (Environmental, Social, Governance) та сприяють досягненню цілей Паризької угоди щодо зміни клімату.	Відповідність ESG-принципам
Принципи відповідального банкінгу ООН (UN PRB) [37]	Банківська діяльність, що усвідомлено сприяє досягненню Цілей сталого розвитку ООН та Паризької кліматичної угоди шляхом надання фінансування для проєктів з позитивним екологічним впливом.	Узгодження з глобальними цілями ³

Джерело: систематизовано автором на основі [10, 12, 14, 15, 34, 37].

Екокредитування є важливою складовою ширшого поняття "зелене фінансування", яке, окрім банківського кредитування, включає також "зелені" облігації, "зелені" інвестиційні фонди, "зелене" страхування та інші фінансові інструменти, що спрямовані на фінансування екологічно орієнтованих проєктів. Взаємозв'язок екокредитування з іншими інструментами "зеленого" фінансування представлено на рис. 1.1.

Рисунок 1.1 - Місце екокредитування в системі "зеленого" фінансування

Ефективне функціонування механізму екокредитування базується на дотриманні певних принципів, які визначають особливості організації кредитного процесу при фінансуванні екологічно орієнтованих проєктів. Аналіз

наукових джерел та практики екокредитування дозволяє виділити наступні ключові принципи [37]:

1. Принцип екологічної відповідальності – кредитування здійснюється з урахуванням потенційного впливу проєкту на навколишнє середовище; банк бере на себе відповідальність за непряме екологічне навантаження, яке можуть створювати профінансовані ним проєкти.

2. Принцип цільового використання – кредитні кошти повинні бути спрямовані на реалізацію проєктів, що мають чітко визначений позитивний екологічний ефект (наприклад, зниження викидів CO₂, підвищення енергоефективності, впровадження відновлюваних джерел енергії тощо).

3. Принцип екологічного скринінгу та оцінки ризиків – банки проводять комплексну оцінку екологічних ризиків проєкту перед прийняттям рішення про кредитування, що може включати екологічний аудит, оцінку відповідності проєкту екологічним стандартам, аналіз потенційних екологічних наслідків.

4. Принцип прозорості та звітності – банки повинні забезпечувати прозорість процесу екокредитування та регулярно звітувати про екологічні результати профінансованих проєктів.

5. Принцип інтеграції ESG-факторів – при прийнятті рішень про кредитування враховуються не лише екологічні (Environmental), але й соціальні (Social) та управлінські (Governance) фактори.

6. Принцип партнерства та співпраці – банки співпрацюють з міжнародними фінансовими організаціями, урядовими структурами, неурядовими організаціями та іншими зацікавленими сторонами для розвитку механізмів екокредитування.

7. Принцип інноваційності – банки розробляють та впроваджують інноваційні фінансові продукти та рішення для задоволення потреб екологічно орієнтованих проєктів.

8. Принцип справедливого ціноутворення – умови кредитування (відсоткові ставки, терміни, забезпечення) враховують екологічні переваги проекту та потенційні екологічні ризики.

9. Принцип комплексності – екокредитування розглядається не як окремий напрям діяльності, а як частина загальної стратегії сталого розвитку банку.

10. Принцип постійного вдосконалення – банки постійно вдосконалюють свої підходи до екокредитування на основі накопиченого досвіду, нових наукових даних та змін у регуляторному середовищі.

Зазначені принципи відображені в різних міжнародних ініціативах та стандартах, таких як Принципи Екватора (Equator Principles), Принципи відповідального банкінгу ООН (UN Principles for Responsible Banking), а також у внутрішніх політиках екологічно відповідальних банків.

Екокредитування, як специфічний фінансовий інструмент, виконує ряд важливих функцій, які сприяють переходу до сталого розвитку:

Перерозподільна функція – екокредити забезпечують перерозподіл тимчасово вільних фінансових ресурсів на користь проєктів, що мають позитивний екологічний ефект, сприяючи тим самим "озелененню" економіки.

Стимулююча функція – через механізм пільгового кредитування (нижчі відсоткові ставки, довші терміни кредитування, спрощені умови отримання кредиту) банки стимулюють розвиток екологічно відповідального бізнесу та впровадження "зелених" технологій.

Контрольна функція – в процесі екокредитування банки здійснюють контроль за цільовим використанням коштів та досягненням заявлених екологічних результатів, що підвищує ефективність реалізації екологічних проєктів.

Інвестиційна функція – екокредити виступають джерелом довгострокових інвестицій у проєкти, що сприяють модернізації економіки на принципах сталого розвитку.

Інноваційна функція – екокредитування сприяє розробці та впровадженню інноваційних технологій, продуктів та бізнес-моделей, що зменшують негативний вплив на навколишнє середовище.

Ризик-менеджмент – врахування екологічних ризиків у процесі кредитування дозволяє знижувати загальний рівень ризиків кредитного портфеля банку та підвищувати його якість.

Інформаційно-аналітична функція – в процесі екокредитування банки збирають, аналізують та поширюють інформацію про екологічні проекти, сприяючи підвищенню обізнаності суспільства про екологічні проблеми та шляхи їх вирішення.

Соціальна функція – екокредитування сприяє покращенню якості життя населення через фінансування проектів, спрямованих на зменшення забруднення довкілля, розвиток "зеленої" інфраструктури, підвищення енергоефективності житла тощо.

Глобальна функція – екокредитування сприяє досягненню глобальних цілей сталого розвитку та цілей Паризької кліматичної угоди, інтегруючи національні економіки в глобальні процеси "озеленення" фінансової системи.

Особливо важливо підкреслити, що екокредитування виконує не лише традиційні функції банківського кредиту, але й сприяє трансформації економічної системи в цілому, створюючи фінансові механізми для переходу до моделі сталого розвитку.

Для ефективного функціонування системи екокредитування необхідні чіткі критерії, що дозволяють відносити проекти до категорії "зелених" або екологічно орієнтованих. Різні міжнародні організації та національні регулятори розробляють власні класифікації та таксономії "зелених" проектів.

Найбільш комплексним підходом на сьогодні є Таксономія сталого фінансування Європейського Союзу (EU Taxonomy for Sustainable Finance), яка визначає критерії для визначення екологічно сталої економічної діяльності [26].

Згідно з цією таксономією, діяльність може вважатись "зеленою", якщо вона робить істотний внесок у досягнення хоча б однієї з шести екологічних цілей:

- пом'якшення наслідків зміни клімату;
- адаптація до зміни клімату;
- стале використання та охорона водних і морських ресурсів;
- перехід до циркулярної економіки;
- запобігання забрудненню та контроль за ним;
- захист та відновлення біорізноманіття та екосистем.

При цьому діяльність не повинна завдавати значної шкоди жодній з інших цілей та має відповідати мінімальним соціальним гарантіям.

На основі міжнародних підходів та специфіки національних економік, різні країни розробляють власні таксономії "зелених" проєктів. В Україні наразі триває процес розробки національної таксономії "зелених" проєктів, яка має врахувати як міжнародні стандарти, так і національні пріоритети розвитку.

Основні напрямки проєктів, які зазвичай відносяться до категорії "зелених" для цілей екокредитування, представлені в таблиці 1.2.

Таблиця 1.2 – Основні напрямки "зелених" проєктів для екокредитування

Категорія	Приклади проєктів
1	2
Відновлювана енергетика	<ul style="list-style-type: none"> - Сонячні електростанції - Вітрові електростанції - Гідроелектростанції - Біогазові установки - Геотермальна енергетика
Енергоефективність	<ul style="list-style-type: none"> - Модернізація виробничого обладнання - Термомодернізація будівель - Енергоефективне освітлення - Системи енергоменеджменту - Когенерація та тригенерація
Екологічний транспорт	<ul style="list-style-type: none"> - Електромобілі та зарядна інфраструктура - Громадський електротранспорт - Водневий транспорт - Велосипедна інфраструктура - Мультимодальні транспортні системи

Продовження таблиці 1.2

1	2
Управління відходами	<ul style="list-style-type: none"> - Сортування та переробка відходів - Компостування органічних відходів - Виробництво біогазу з відходів - Рекультивація сміттєзвалищ - Системи циркулярної економіки
Водний менеджмент	<ul style="list-style-type: none"> - Очисні споруди - Системи збору та очищення дощової води - Водозберігаючі технології - Системи повторного використання води - Відновлення водних екосистем
Стале сільське господарство	<ul style="list-style-type: none"> - Органічне землеробство - Крапельне зрошення - Точне землеробство - Агролісомеліорація - Зниження викидів метану у тваринництві
"Зелене" будівництво	<ul style="list-style-type: none"> - Енергопасивні будинки - Будівлі з сертифікацією LEED/BREEAM - Використання екологічних будматеріалів - "Зелені" дахи та вертикальне озеленення - Розумні будинки з енергозберігаючими системами
Збереження біорізноманіття	<ul style="list-style-type: none"> - Лісовідновлення - Створення та підтримка заповідників - Відновлення деградованих земель - Створення екологічних коридорів - Збереження зникаючих видів
Адаптація до зміни клімату	<ul style="list-style-type: none"> - Протипаводкові споруди - Системи раннього попередження про стихійні лиха - Посухостійке сільське господарство - Диверсифікація джерел води - Кліматично стійка інфраструктура

Джерело: складено автором на основі [11, 19, 20, 24, 27].

Аналіз наведених напрямків "зелених" проєктів свідчить про широкий спектр можливостей для екокредитування в різних секторах економіки. Це дозволяє банкам формувати диверсифіковані портфелі екокредитів, що знижує ризики та підвищує стійкість банківської системи.

Таким чином, екокредитування є важливим фінансовим інструментом, що забезпечує мобілізацію капіталу для фінансування екологічно орієнтованих

проектів та сприяє досягненню цілей сталого розвитку. Подальший розвиток механізмів екокредитування вимагає удосконалення нормативно-правової бази, розвитку національних таксономій "зелених" проектів, підвищення обізнаності бізнесу та населення про можливості екокредитування, а також розширення співпраці банків з міжнародними фінансовими організаціями та урядовими структурами.

1.2. Взаємозв'язок екокредитування та цілей сталого розвитку: теоретико-методологічний аспект

Концепція сталого розвитку, що сформувалася наприкінці ХХ століття, стала відповіддю на глобальні виклики людства, пов'язані з погіршенням стану навколишнього середовища, виснаженням природних ресурсів, соціальною нерівністю та економічною нестабільністю. Екокредитування, як спеціалізований інструмент фінансування екологічно орієнтованих проектів, безпосередньо пов'язане з реалізацією цієї концепції. У цьому підрозділі розглянемо теоретико-методологічні аспекти взаємозв'язку екокредитування та цілей сталого розвитку.

Концепція сталого розвитку пройшла тривалий шлях еволюції, поступово інтегруючи екологічні, соціальні та економічні аспекти розвитку людства. Ключові етапи становлення цієї концепції та посилення ролі фінансового сектору в забезпеченні сталого розвитку представлені в Додатку А, табл. А1.

Аналіз еволюції концепції сталого розвитку та ролі фінансового сектору демонструє поступове поглиблення інтеграції фінансових інструментів, зокрема екокредитування, в процесі забезпечення сталого розвитку. Якщо на початкових етапах фінансові установи лише починали враховувати екологічні ризики, то в сучасних умовах вони стали активними учасниками процесу трансформації економіки в напрямку сталого розвитку, розробляючи

спеціалізовані фінансові продукти та інструменти, серед яких екокредитування займає особливе місце.

У 2015 році на Саміті ООН зі сталого розвитку були прийняті 17 Цілей сталого розвитку (ЦСР) до 2030 року, які стали глобальним орієнтиром для урядів, бізнесу, громадянського суспільства та фінансових установ [39]. Екокредитування, як інструмент фінансування екологічно орієнтованих проєктів, може сприяти досягненню більшості з цих цілей, проте ступінь взаємозв'язку з різними ЦСР є неоднаковим.

Зокрема, найтісніший взаємозв'язок екокредитування спостерігається з наступними цілями:

Ціль 7: Доступна та чиста енергія – екокредитування є ключовим інструментом фінансування проєктів з розвитку відновлюваної енергетики, підвищення енергоефективності та забезпечення доступу до чистої енергії.

Ціль 9: Промисловість, інновації та інфраструктура – еко-кредити сприяють модернізації промислової інфраструктури на основі ресурсозберігаючих та екологічно чистих технологій.

Ціль 11: Сталий розвиток міст та спільнот – екокредитування підтримує проєкти з розвитку "зеленої" міської інфраструктури, енергоефективного будівництва, екологічного транспорту.

Ціль 12: Відповідальне споживання та виробництво – екокредити фінансують проєкти з впровадження циркулярної економіки, ресурсоефективного виробництва, управління відходами.

Ціль 13: Боротьба зі зміною клімату – екокредитування відіграє ключову роль у фінансуванні проєктів з пом'якшення наслідків зміни клімату та адаптації до кліматичних змін.

Ціль 6: Чиста вода та належні санітарні умови – еко-кредити підтримують проєкти з очищення стічних вод, ефективного використання водних ресурсів, забезпечення доступу до чистої питної води.

Ціль 15: Захист та відновлення екосистем суші – екокредитування може підтримувати проєкти з відновлення лісів, боротьби з опустелюванням, збереження біорізноманіття.

Екокредитування також опосередковано сприяє досягненню інших ЦСР, зокрема:

Ціль 1: Подолання бідності – через створення "зелених" робочих місць та покращення доступу до базових послуг;

Ціль 3: Міцне здоров'я і благополуччя – через зменшення забруднення довкілля та покращення умов життя;

Ціль 8: Гідна праця та економічне зростання – через підтримку "зеленої" економіки та створення нових робочих місць;

Ціль 10: Скорочення нерівності – через забезпечення рівного доступу до екологічних послуг та "зелених" технологій;

Ціль 17: Партнерство заради сталого розвитку – через сприяння міжсекторній співпраці для досягнення цілей сталого розвитку.

Детальний аналіз взаємозв'язку екокредитування з різними ЦСР представлений у Додатку Б, табл. Б.1.

Аналіз таблиці даної дозволяє зробити висновок, що екокредитування має найбільший потенціал для сприяння досягненню цілей, пов'язаних з доступом до чистої енергії, боротьбою зі зміною клімату, розвитком сталої інфраструктури та відповідальним споживанням і виробництвом. Це обумовлено тим, що ці цілі найбільше відповідають основному призначенню екокредитування – фінансуванню проєктів, спрямованих на зменшення негативного впливу на навколишнє середовище та раціональне використання природних ресурсів.

Для ефективного використання екокредитування як інструменту досягнення цілей сталого розвитку необхідні чіткі методологічні підходи до оцінки його впливу. Аналіз наукової літератури та практики діяльності

фінансових установ дозволяє виділити кілька основних теоретичних підходів до такої оцінки:

1. Підхід на основі оцінки екологічного впливу (Environmental Impact Assessment, EIA) – передбачає оцінку потенційного впливу проєкту на навколишнє середовище, включаючи прямі та непрямі ефекти. Цей підхід дозволяє визначити, наскільки проєкт, що фінансується через екокредитування, сприяє зменшенню негативного впливу на довкілля.

2. Підхід на основі оцінки життєвого циклу (Life Cycle Assessment, LCA) – розглядає вплив проєкту на навколишнє середовище протягом всього його життєвого циклу, від видобутку сировини до утилізації. Цей підхід дозволяє оцінити повний екологічний слід проєкту, що особливо важливо для досягнення Цілі 12 (Відповідальне споживання та виробництво).

3. Підхід на основі оцінки вуглецевого сліду (Carbon Footprint Assessment) – фокусується на оцінці впливу проєкту на зміну клімату через викиди парникових газів. Цей підхід є особливо важливим для оцінки внеску екокредитування у досягнення Цілі 13 (Боротьба зі зміною клімату).

4. Підхід на основі ESG-критеріїв (Environmental, Social, and Governance) – розширює оцінку впливу проєкту з чисто екологічних аспектів на соціальні та управлінські, що дозволяє більш комплексно оцінити внесок у досягнення цілей сталого розвитку.

5. Підхід на основі оцінки впливу на сталий розвиток (Sustainable Development Impact Assessment, SDIA) – передбачає оцінку впливу проєкту на досягнення конкретних індикаторів цілей сталого розвитку. Цей підхід дозволяє безпосередньо пов'язати результати проєкту з прогресом у досягненні ЦСР.

6. Підхід на основі оцінки соціальної віддачі від інвестицій (Social Return on Investment, SROI) – оцінює співвідношення між соціальними, екологічними та економічними вигодами та витратами проєкту, що дозволяє визначити його ефективність з точки зору сталого розвитку.

Кожен із розглянутих підходів має свої переваги та обмеження, тому на практиці часто використовується їх комбінація для більш комплексної оцінки впливу екокредитування на досягнення цілей сталого розвитку. Вибір конкретного підходу або їх комбінації залежить від специфіки проєкту, вимог зацікавлених сторін, доступності даних та ресурсів для проведення оцінки.

На основі проведеного аналізу теоретичних підходів до взаємозв'язку екокредитування та цілей сталого розвитку можна запропонувати концептуальну модель, що відображає механізм впливу екокредитування на досягнення ЦСР (рис. 1.2).

Рисунок 1.2 - Концептуальна модель взаємозв'язку екокредитування та цілей сталого розвитку

Запропонована концептуальна модель включає наступні ключові елементи:

1. Екокредитування як фінансовий інструмент – передбачає надання кредитних ресурсів на пільгових умовах для фінансування екологічно орієнтованих проєктів у різних секторах економіки.

2. Об'єкти екокредитування – проєкти, що мають позитивний екологічний ефект, такі як:

- проєкти з розвитку відновлюваної енергетики;
- проєкти з підвищення енергоефективності;
- проєкти з розвитку екологічного транспорту;
- проєкти з ефективного використання ресурсів;
- проєкти з управління відходами;
- проєкти з захисту та відновлення екосистем;
- проєкти з адаптації до зміни клімату.

3. Канали впливу екокредитування на сталий розвиток.

Екологічний канал: зниження забруднення, збереження біорізноманіття, ефективне використання ресурсів

Економічний канал: створення "зелених" робочих місць, розвиток "зеленої" економіки, підвищення конкурентоспроможності

Соціальний канал: покращення якості життя, зниження захворюваності, підвищення обізнаності про екологічні проблеми

Інституційний канал: розвиток нормативно-правової бази, впровадження нових стандартів та практик, посилення міжсекторної співпраці

4. Цілі сталого розвитку, на досягнення яких впливає екокредитування:

- первинний вплив: ЦСР 6, 7, 9, 11, 12, 13, 15;
- вторинний вплив: ЦСР 1, 2, 3, 4, 5, 8, 10, 14, 16, 17.

5. Індикатори досягнення цілей сталого розвитку:

1) екологічні: зниження викидів парникових газів, підвищення енергоефективності, збільшення частки відновлюваної енергії, зменшення обсягів відходів;

2) економічні: зростання інвестицій у "зелену" економіку, створення нових робочих місць, підвищення продуктивності ресурсів;

3) соціальні: покращення доступу до чистої енергії та води, зниження рівня захворюваності, підвищення якості життя.

6. Зворотний зв'язок – досягнення цілей сталого розвитку створює сприятливі умови для подальшого розвитку екокредитування через:

- посилення інституційної підтримки;
- зростання попиту на "зелені" фінансові продукти;
- розвиток технологій, що знижують ризики "зелених" проєктів;
- підвищення екологічної свідомості суспільства.

Ключова особливість запропонованої моделі полягає в тому, що вона відображає не лише прямий вплив екокредитування на досягнення окремих цілей сталого розвитку, але й взаємозв'язки між різними цілями та ефект зворотного зв'язку, коли досягнення цілей сталого розвитку створює умови для подальшого розвитку екокредитування.

Для практичного застосування концептуальної моделі взаємозв'язку екокредитування та цілей сталого розвитку необхідні конкретні показники, що дозволяють оцінити вплив екокредитування на досягнення ЦСР. На основі аналізу наукової літератури та практики діяльності фінансових установ можна запропонувати систему показників оцінки впливу екокредитування на досягнення цілей сталого розвитку (Жожаток В, табл. В.1).

Запропонована система показників дозволяє комплексно оцінити вплив екокредитування на досягнення цілей сталого розвитку, враховуючи екологічні, економічні, соціальні та інституційні аспекти. Залежно від специфіки конкретних проєктів та доступності даних, набір показників може бути адаптований та доповнений.

Таким чином, екокредитування є важливим інструментом досягнення цілей сталого розвитку, що дозволяє мобілізувати фінансові ресурси для екологічно орієнтованих проєктів у різних секторах економіки. Ефективність цього інструменту залежить від правильного визначення пріоритетних напрямків фінансування, розробки чітких критеріїв оцінки проєктів, налагодження системи моніторингу та оцінки результатів, а також розвитку інституційної підтримки та партнерства між різними зацікавленими сторонами.

1.3. Міжнародні та національні стандарти "зеленого" фінансування в банківській сфері

Розвиток екокредитування як інструменту досягнення цілей сталого розвитку неможливий без наявності чітких стандартів, принципів та нормативних рамок, які визначають сутність та умови "зеленого" фінансування. У цьому підрозділі розглянемо ключові міжнародні ініціативи та стандарти, а також особливості національного регулювання "зеленого" фінансування в різних країнах, включаючи Україну.

Міжнародні стандарти "зеленого" фінансування формують глобальну архітектуру регулювання та створюють умови для гармонізації підходів до екокредитування в різних країнах. Розглянемо основні міжнародні ініціативи та стандарти, що впливають на розвиток екокредитування.

1. Принципи відповідального банкінгу ООН (UN Principles for Responsible Banking) були розроблені Фінансовою ініціативою Програми ООН з навколишнього середовища (UNEP FI) у 2019 році [39]. Станом на 2025 рік ці принципи підписали понад 350 банків. Основні положення включають:

- узгодження бізнес-стратегії банку з Цілями сталого розвитку;
- постійне збільшення позитивного впливу банку на довкілля;
- відповідальну роботу з клієнтами для заохочення сталих практик; взаємодію із зацікавленими сторонами;

- відповідальну банківську культуру;
- прозорість і підзвітність.

2. Принципи Екватора (Equator Principles), вперше прийняті у 2003 році та оновлені до четвертої версії у 2020 році, є добровільною системою управління ризиками для фінансових установ, яка допомагає визначити, оцінити та управляти екологічними та соціальними ризиками в проектному фінансуванні. Вони включають положення щодо категоризації проектів за рівнем ризику, проведення екологічної та соціальної оцінки, розробки планів управління ризиками, взаємодії із зацікавленими сторонами, встановлення механізмів розгляду скарг, незалежного моніторингу та звітності.

3. Таксономія сталого фінансування ЄС (EU Taxonomy for Sustainable Finance) [26] є класифікаційною системою, що визначає критерії для визначення екологічно сталої економічної діяльності. Відповідно до Таксономії, економічна діяльність вважається "зеленою", якщо вона: робить істотний внесок у досягнення хоча б однієї з шести екологічних цілей; не завдає значної шкоди іншим цілям; відповідає мінімальним соціальним гарантіям; відповідає технічним критеріям відбору.

4. Рекомендації Цільової групи з розкриття фінансової інформації, пов'язаної з кліматом (TCFD) розроблені для допомоги організаціям у розкритті інформації про кліматичні ризики та можливості. Вони охоплюють чотири тематичні сфери: управління, стратегію, управління ризиками, показники та цілі. Впровадження цих рекомендацій банками сприяє більш прозорому та систематичному підходу до оцінки кліматичних ризиків у кредитних портфелях.

5. Глазгівський фінансовий альянс для нульових викидів (GFANZ), створений у 2021 році, об'єднує фінансові установи, які зобов'язуються досягти нульових чистих викидів парникових газів до 2050 року. Банки, що приєдналися до Альянсу банків з нульовими викидами (NZBA), зобов'язуються переспрямувати свої портфелі кредитування та інвестицій для фінансування

низьковуглецевої економіки, встановити науково обґрунтовані цілі та щорічно звітувати про свій прогрес.

У таблиці Д.1 представлено порівняльний аналіз основних міжнародних стандартів та ініціатив у сфері "зеленого" фінансування, що впливають на розвиток екокредитування (Додаток Д).

Аналіз міжнародних стандартів показує, що вони формують комплексну систему регулювання та методологічної підтримки екокредитування. Ці стандарти взаємно доповнюють один одного: одні фокусуються на загальних принципах відповідального банкінгу, інші – на специфічних аспектах, таких як управління екологічними ризиками, класифікація "зелених" проєктів, розкриття кліматичної інформації та декарбонізація портфелів.

На основі міжнародних стандартів та з урахуванням національних особливостей різні країни розробляють власні підходи до регулювання "зеленого" фінансування.

Європейський Союз є світовим лідером у розвитку регуляторної бази для "зеленого" фінансування. Ключові елементи включають:

- Таксономію ЄС;
- Регламент про розкриття інформації, пов'язаної зі сталим розвитком, у секторі фінансових послуг (SFDR);
- Стандарт зелених облігацій ЄС;
- Директиву про корпоративну звітність зі сталого розвитку (CSRD);
- Кліматичні бенчмарки.

Регуляторна база ЄС створює сприятливі умови для розвитку екокредитування, встановлюючи єдині стандарти для визначення "зелених" проєктів, вимоги до розкриття інформації та звітності.

Китай активно розвиває власну систему регулювання "зеленого" фінансування, ключові елементи якої включають:

- Керівництво з розвитку системи зеленого фінансування;
- Каталог проєктів, підтримуваних зеленими облігаціями;

- Керівництво з екологічних ризиків для банків та страхових компаній;
- Пілотні зони зеленого фінансування;
- Система оцінки зеленого кредитування.

Особливістю китайської системи є більш активна роль центрального банку та використання прямих регуляторних інструментів для стимулювання екокредитування.

Велика Британія розробляє власну систему регулювання "зеленого" фінансування, яка включає:

- Зелену таксономію Великої Британії;
- Вимоги до розкриття інформації, пов'язаної з кліматом;
- Стандарти зелених фінансових продуктів;
- Кліматичні стрес-тести для банків;
- Стратегію зеленого фінансування.

Особливістю британської системи є акцент на розкритті інформації, пов'язаної з кліматом, та активна роль центрального банку у проведенні кліматичних стрес-тестів.

США історично відставали у розвитку регуляторної бази для "зеленого" фінансування, але ситуація змінилася з приходом адміністрації Байдена. Ключові елементи включають:

- Пропоновані правила Комісії з цінних паперів і бірж (SEC) щодо розкриття інформації, пов'язаної з кліматом;
- Ініціативи Федеральної резервної системи;
- Програми зелених кредитних гарантій;
- Стандарти сталого фінансування, розроблені галузевими асоціаціями;
- Державні ініціативи окремих штатів.

Особливістю американської системи є більша роль ринкових механізмів та галузевих ініціатив.

В Україні процес формування регуляторної бази для "зеленого" фінансування знаходиться на початковому етапі, але вже зроблено певні кроки:

- розроблена Стратегія розвитку фінансового сектору України до 2025 року (включає цілі щодо розвитку "зеленого" фінансування);
- розроблена Дорожня карта з розвитку "зеленого" фінансування; підготовлено проєкт закону про "зелені" облигації;
- розроблено Керівництво з екологічної та соціальної політики Національного банку України;
- триває розробка української "зеленої" таксономії;
- реалізується проєкт "Сталі фінанси".

Важливо зазначити, що повномасштабна війна, розпочата росією проти України в лютому 2022 року, значно ускладнила процес розвитку "зеленого" фінансування в країні. Проте, в контексті післявоєнного відновлення та євроінтеграції, "зелене" фінансування розглядається як один із пріоритетних напрямів.

Порівняльний аналіз національних підходів до регулювання "зеленого" фінансування в різних країнах представлено в таблиці 1.3.

Таблиця 1.3 – Порівняльний аналіз національних підходів до регулювання "зеленого" фінансування

Аспект регулювання	Європейський Союз	Китай	Велика Британія	США	Україна
1	2	3	4	5	6
Наявність "зеленої" таксономії	Таксономія ЄС (2020)	Каталог "зелених" проєктів (оновлено в 2021)	Розробка на основі Таксономії ЄС	Відсутня на федеральному рівні	Розробка на основі Таксономії ЄС
Розкриття інформації, пов'язаної з кліматом	Регламент SFDR, Директива CSRD	Керівництво з екологічних ризиків	Обов'язкове розкриття на основі TCFD	Пропоновані правила SEC	Відсутні обов'язкові вимоги

Продовження таблиці 1.3

Роль центрального банку	ЄЦБ включає кліматичні ризики в нагляд та стрес-тести	Активна роль у розробці продуктів та програм	Кліматичні стрес-тести та дослідження ризиків	Дослідження ризиків	Розробка керівництв та стратегій
Стандарти для "зелених" облігацій	Стандарт зелених облігацій ЄС	Національні стандарти	Добровільні стандарти	Галузеві стандарти	Проект закону про "зелені" облігації
Стандарти для "зелених" кредитів	Відповідність Таксономії ЄС	Система оцінки зеленого кредитування	Відповідність міжнародним стандартам	Галузеві стандарти	Відсутні спеціальні стандарти
Фінансові стимули для "зеленого" фінансування	Різні програми на рівні ЄС та окремих країн	Пільгове рефінансування, податкові стимули	Дослідження потенційних стимулів	Податкові пільги, гарантії	Обмежені через бюджетні обмеження
Цільові показники для фінансового сектору	Цілі в рамках Європейського зеленого курсу	Чіткі кількісні цілі	Цілі в рамках стратегії нульових викидів	Відсутні обов'язкові цілі	Загальні цілі в рамках стратегії розвитку
Інтеграція з міжнародними стандартами	Активне сприяння гармонізації	Поступове узгодження	Активне сприяння гармонізації	Вибіркове впровадження	Прагнення до гармонізації з ЄС
Особливості впровадження	Комплексний підхід, сильна регуляторна база	Директивний підхід, сильна роль держави	Акцент на ринкову дисципліну та розкриття інформації	Ринковий підхід, роль галузевих ініціатив	Початковий етап, вплив євроінтеграційних процесів

Джерело: складено автором на основі [13].

Міжнародні та національні стандарти "зеленого" фінансування мають багатогранний вплив на розвиток екокредитування. Основні аспекти цього впливу включають:

1. Визначення критеріїв для екокредитування – стандарти визначають критерії, за якими проєкт може бути класифікований як "зелений" та отримати доступ до екокредитування. Це забезпечує чіткість та прозорість для всіх учасників ринку.

2. Формування методологічної бази для оцінки екологічних ризиків – стандарти формують методологічну базу для оцінки екологічних ризиків при кредитуванні, що дозволяє банкам більш ефективно управляти ризиками у своїх портфелях.

3. Стимулювання розвитку нових кредитних продуктів – стандарти стимулюють банки до розробки нових кредитних продуктів, що відповідають критеріям сталості.

4. Підвищення прозорості та довіри на ринку – вимоги до розкриття інформації та звітності сприяють підвищенню прозорості ринку екокредитування та довіри зацікавлених сторін.

5. Створення конкурентних переваг для банків – банки, що активно впроваджують стандарти "зеленого" фінансування, можуть отримати конкурентні переваги на ринку.

6. Уніфікація підходів на міжнародному рівні – міжнародні стандарти сприяють уніфікації підходів до екокредитування на глобальному рівні, що полегшує міжнародне співробітництво.

7. Регуляторні стимули та обмеження – національні регуляторні рамки можуть включати як стимули для розвитку екокредитування, так і обмеження для кредитування проєктів з високим рівнем екологічних ризиків.

8. Механізми моніторингу та верифікації – стандарти часто включають вимоги щодо моніторингу та верифікації екологічних результатів проєктів.

На рисунку 1.3 представлено модель впливу міжнародних та національних стандартів на розвиток екокредитування.

Модель демонструє взаємозв'язок між міжнародними стандартами, національними регуляторними рамками, механізмами їх впливу на розвиток екокредитування, результатами цього впливу та кінцевою метою – досягненням цілей сталого розвитку. Важливим елементом моделі є також зворотний зв'язок, коли досягнення цілей сталого розвитку стимулює подальше вдосконалення стандартів "зеленого" фінансування.

Рисунок 1.3. Модель впливу міжнародних та національних стандартів на розвиток екокредитування

Таким чином, міжнародні та національні стандарти "зеленого" фінансування відіграють ключову роль у розвитку екокредитування як інструменту досягнення цілей сталого розвитку, створюючи методологічну базу та регуляторне середовище для ефективного використання цього інструменту банками та іншими фінансовими установами.

Висновки до розділу 1

У першому розділі магістерської роботи було розглянуто теоретичні основи екокредитування в контексті сталого розвитку. За результатами дослідження можна зробити наступні висновки:

1. Досліджено сутність, принципи та функції екокредитування як фінансового інструменту. Визначено, що екокредитування є спеціалізованим напрямом банківської діяльності, що передбачає надання позикових коштів на особливих умовах для фінансування проєктів, які мають позитивний екологічний ефект та/або мінімізують негативний вплив на довкілля, з урахуванням екологічних ризиків та відповідно до принципів ESG, сприяючи досягненню цілей сталого розвитку та кліматичних цілей. Основними принципами екокредитування визначено: екологічну відповідальність, цільове використання, екологічний скринінг та оцінку ризиків, прозорість та звітність, інтеграцію ESG-факторів, партнерство та співпрацю, інноваційність, справедливе ціноутворення, комплексність та постійне вдосконалення. Встановлено, що екокредитування виконує ряд важливих функцій в системі сталого розвитку: перерозподільну, стимулюючу, контрольну, інвестиційну, інноваційну, ризик-менеджменту, інформаційно-аналітичну, соціальну та глобальну. Визначено основні напрямки проєктів для екокредитування: відновлювана енергетика, енергоефективність, екологічний транспорт, управління відходами, водний менеджмент, стале сільське господарство, "зелене" будівництво, збереження біорізноманіття та адаптація до зміни клімату.

2. Проаналізовано взаємозв'язок екокредитування та цілей сталого розвитку в теоретико-методологічному аспекті. Встановлено, що екокредитування має різний ступінь взаємозв'язку з 17 Цілями сталого розвитку ООН. Досліджено теоретичні підходи до оцінки впливу екокредитування на досягнення цілей сталого розвитку, включаючи оцінку екологічного впливу,

оцінку життєвого циклу, оцінку вуглецевого сліду, ESG-підхід, оцінку впливу на сталий розвиток та оцінку соціальної віддачі від інвестицій. Запропоновано концептуальну модель взаємозв'язку екокредитування та цілей сталого розвитку, яка демонструє механізм впливу екокредитування на досягнення ЦСР через фінансування екологічно орієнтованих проєктів у різних секторах економіки та ефект зворотного зв'язку. Розроблено систему показників оцінки впливу екокредитування на досягнення цілей сталого розвитку, яка включає екологічні, економічні, соціальні та інституційні індикатори.

3. Досліджено міжнародні та національні стандарти "зеленого" фінансування в банківській сфері. Виявлено, що міжнародні стандарти формують глобальну архітектуру регулювання та методологічної підтримки екокредитування. Проаналізовано національні підходи до регулювання "зеленого" фінансування в різних країнах, зокрема в Європейському Союзі, Китаї, Великій Британії, США та Україні. Встановлено, що в Україні процес формування регуляторної бази для "зеленого" фінансування знаходиться на початковому етапі, але в контексті післявоєнного відновлення та євроінтеграції, "зелене" фінансування розглядається як один із пріоритетних напрямів розвитку фінансового сектору. Визначено багатогранний вплив міжнародних та національних стандартів на розвиток екокредитування. Запропоновано модель впливу міжнародних та національних стандартів на розвиток екокредитування.

Таким чином, теоретичне дослідження екокредитування як інструменту досягнення цілей сталого розвитку дозволило визначити його сутність, принципи та функції, встановити взаємозв'язок з цілями сталого розвитку, проаналізувати міжнародні та національні стандарти "зеленого" фінансування та їх вплив на розвиток екокредитування. Виявлено, що в Україні існує значний потенціал для розвитку екокредитування, особливо в контексті післявоєнного відновлення та процесу євроінтеграції, що потребує активних зусиль з боку регуляторів, фінансових установ та інших зацікавлених сторін.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ТА ПРАКТИКИ ЕКОКРЕДИТУВАННЯ В УКРАЇНІ

2.1. Дослідження ринку екокредитування в Україні

Ринок екокредитування в Україні останніми роками демонструє динамічний розвиток, попри складну економічну ситуацію та виклики, пов'язані з військовою агресією росії. Аналіз даних Національного банку України, звітів міжнародних фінансових організацій та відкритої інформації банків дозволяє сформуванню об'єктивну картину сучасного стану ринку "зеленого" кредитування в країні.

За даними Національного банку України [20], обсяг "зелених" кредитів у портфелях українських банків з 2019 по 2023 рік збільшився більш ніж утричі – з приблизно 9 млрд. грн. до 30 млрд. грн. (рис. 2.1). При цьому найбільш активне зростання спостерігалось у 2021-2022 роках, що пов'язано з підвищенням екологічної свідомості бізнесу та населення, а також із впровадженням спеціальних програм підтримки екопроектів з боку міжнародних фінансових інституцій та держави.

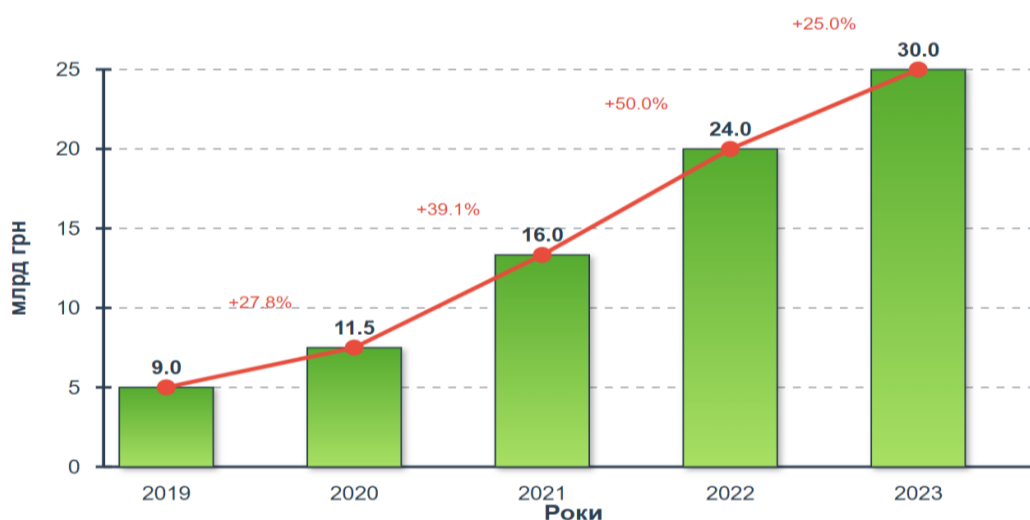

Рисунок 2.1 – Динаміка обсягів екокредитування в Україні, 2019-2023 рр., млрд. грн. [20]

Варто зазначити, що частка "зелених" кредитів у загальному кредитному портфелі банківської системи України залишається порівняно невеликою – приблизно 3,5% станом на кінець 2023 року (рис. 2.2). Це значно нижче показників розвинених країн, де частка "зеленого" фінансування може досягати 10-15% [2]. Однак позитивною є стійка тенденція до зростання цієї частки – з 1,2% у 2019 році до 3,5% у 2023 році, що свідчить про поступовий розвиток цього напрямку банківського кредитування.

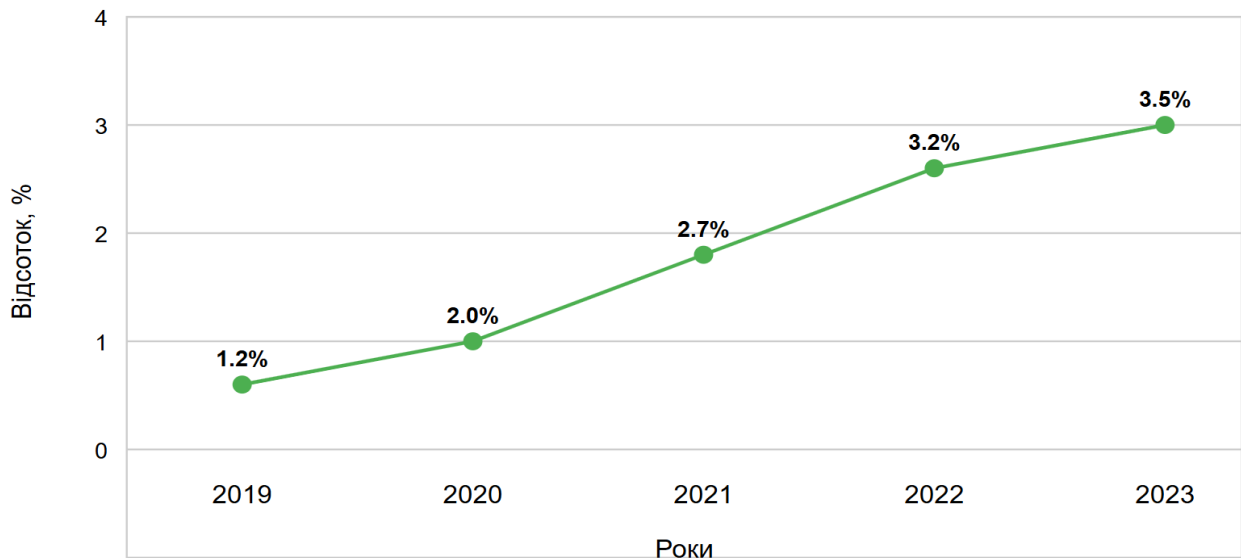

Рисунок 2.2 – Частка "зелених" кредитів у загальному кредитному портфелі банків України, 2019-2023 рр., % [20]

Секторальна структура екокредитування в Україні демонструє певні особливості, що відображають специфіку національної економіки та пріоритети сталого розвитку (рис. 2.3). Найбільша частка екокредитів (близько 45%) припадає на проекти з енергоефективності – модернізацію виробництва, термомодернізацію будівель, впровадження енергоефективного обладнання тощо. Це пояснюється високою енергоємністю української економіки та значним потенціалом для економії енергоресурсів.

Друге місце посідають проекти з відновлюваної енергетики – близько 30% від загального обсягу екокредитування. Основні напрямки – сонячна та вітрова енергетика, біогазові установки, малі гідроелектростанції. Варто

зазначити, що з початком повномасштабної війни частка цього сектора дещо знизилася через підвищення ризиків для великих енергетичних проєктів, але залишається значною.

Екологічний транспорт займає приблизно 10% ринку екокредитування – це переважно кредити на придбання електромобілів та розвиток зарядної інфраструктури. Близько 8% припадає на управління відходами та циркулярну економіку – проєкти з переробки відходів, впровадження безвідходних технологій, організації роздільного збору сміття тощо.

Решта напрямків – водний менеджмент, стале землекористування, адаптація до змін клімату та інші екологічні проєкти – займають приблизно 7% від загального обсягу екокредитування.

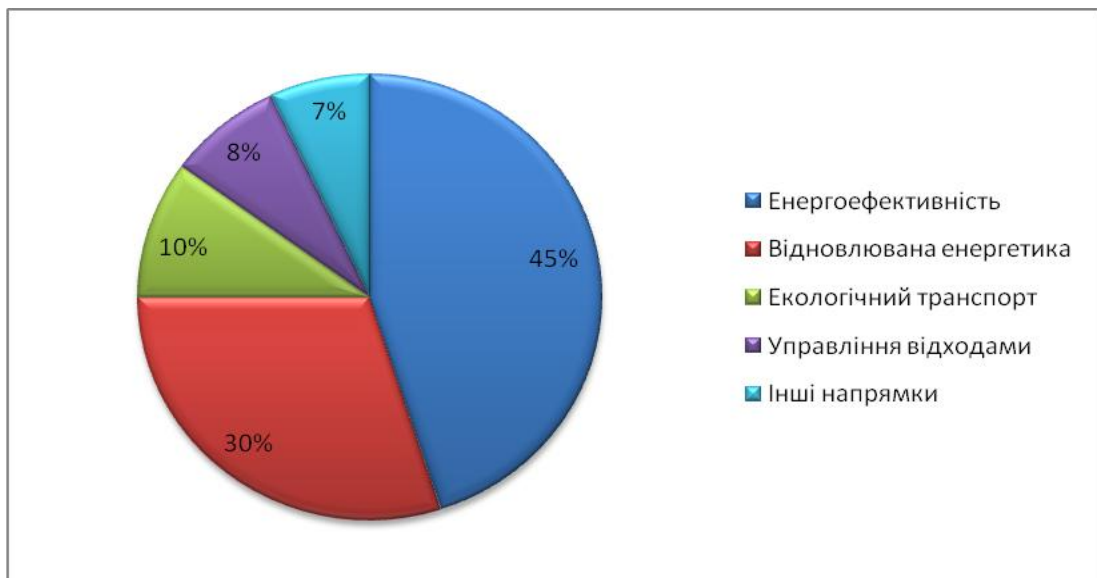

Рисунок 2.3 – Секторальна структура екокредитування в Україні, 2023 р., %

Щодо сегментації ринку за типами позичальників, то станом на 2023 рік розподіл виглядає наступним чином (рис. 2.4):

Корпоративний сектор (великий бізнес) – 45%

Малий і середній бізнес – 35%

Роздрібні клієнти (фізичні особи) – 15%

Муніципалітети та комунальні підприємства – 5%

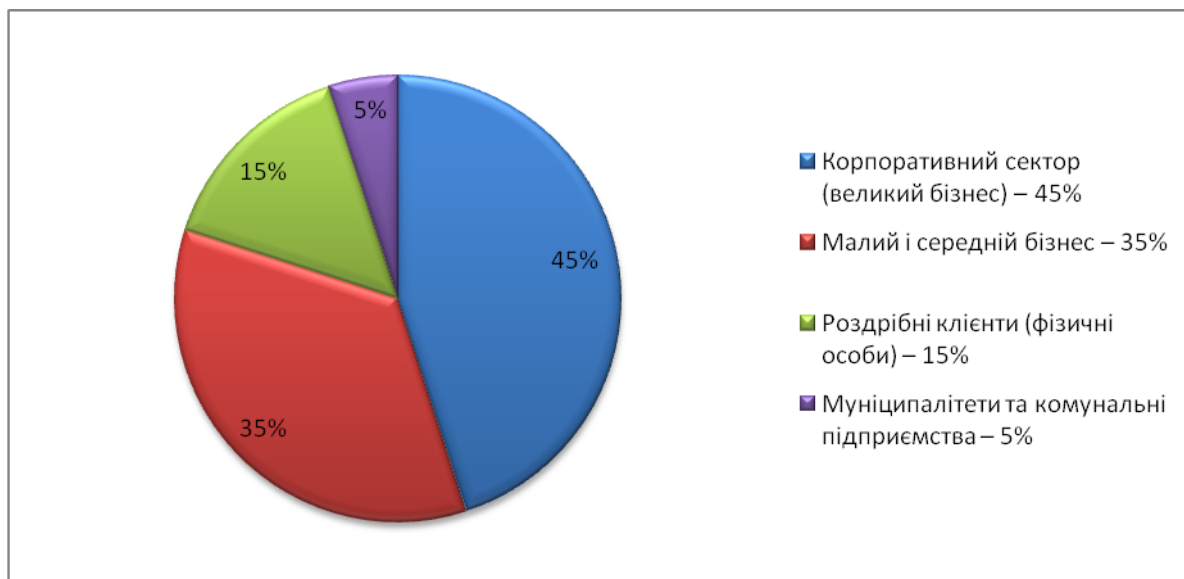

Рисунок 2.4 – Структура екокредитування за типами позичальників в Україні, 2023 р., % [21]

Така структура пояснюється тим, що великі корпоративні клієнти мають більше можливостей для реалізації масштабних екологічних проєктів, особливо в сфері відновлюваної енергетики та енергоефективності промислових підприємств. Водночас спостерігається тенденція до збільшення частки малого і середнього бізнесу, а також роздрібних клієнтів, що пов'язано з розширенням пропозиції банківських екопродуктів для цих сегментів та підвищенням їхньої доступності.

Важливо відзначити, що ринок екокредитування в Україні значною мірою залежить від міжнародної фінансової підтримки. За оцінками експертів [3], близько 70% ресурсів для "зеленого" кредитування в Україні надходить від міжнародних фінансових організацій, таких як Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР), Міжнародна фінансова корпорація (IFC), Європейський інвестиційний банк (ЄІБ), Світовий банк та інші. Це дозволяє українським банкам пропонувати більш привабливі умови за екокредитами порівняно зі звичайними комерційними позиками.

Ринок екокредитування в Україні характеризується значною концентрацією – основна частка "зелених" кредитів припадає на обмежену

кількість банків. Лідером українського ринку екокредитування є АБ "Укргазбанк", який позиціонує себе як еко-банк і цілеспрямовано розвиває це стратегічний напрямок з 2015 року.

Станом на кінець 2023 року АБ "Укргазбанк" контролює приблизно 55% ринку екокредитування в Україні [1]. Такий високий показник пояснюється стратегічною орієнтацією банку на "зелене" фінансування, наявністю спеціалізованого підрозділу з екобанкінгу, широкою лінійкою екокредитних продуктів та активною співпрацею з міжнародними фінансовими організаціями.

Другу позицію на ринку займає "Укрексімбанк" з часткою близько 12%. Банк активно розвиває екологічні напрямки кредитування, маючи доступ до ресурсів міжнародних фінансових організацій для фінансування проєктів з енергоефективності та відновлюваної енергетики.

На третьому місці – "ПриватБанк" з часткою близько 8%. Незважаючи на те, що банк не позиціонує себе як спеціалізований у "зеленому" фінансуванні, значна клієнтська база та розгалужена мережа дозволяють йому займати помітну частку ринку, особливо в сегменті роздрібного екокредитування (кредити на електромобілі, сонячні панелі для домогосподарств тощо).

Інші помітні учасники ринку екокредитування в Україні включають "Креді Агріколь Банк" (6%), "ОТП Банк" (5%), "Райффайзен Банк" (4%), "Укрсиббанк" (3%), "ПУМБ" (2%) та інші банки з меншими частками ринку (табл. 2.1).

Аналіз частки "зелених" кредитів у загальному кредитному портфелі різних банків (табл. 2.1) показує суттєві відмінності в стратегічних підходах фінансових установ до екокредитування.

Як бачимо з таблиці, АБ "Укргазбанк" суттєво випереджає інші банки за часткою "зелених" кредитів у своєму портфелі – 38,5%, що більш ніж у чотири рази перевищує показник наступного за цим критерієм банку ("Укрексімбанк" з 8,7%). Це підтверджує особливу роль АБ "Укргазбанк" як спеціалізованого еко-банку України.

Таблиця 2.1 – Частка банків на ринку екокредитування та частка "зелених" кредитів у кредитному портфелі банків України, 2023 р.

Банк	Частка "зелених" кредитів у загальному кредитному портфелі, %	Частка банку на ринку екокредитування України, %
1	2	3
АБ "Укргазбанк"	38,5	55
"Укресімбанк"	8,7	12
"Креді Агріколь Банк"	7,2	6
"ОТП Банк"	5,6	4
"Райффайзен Банк"	4,8	5
"Укрсиббанк"	4,2	3
"ПриватБанк"	2,1	8
"ПУМБ"	1,9	2
Інші банки	<1,5	5

Цікаво відзначити, що банки з іноземним капіталом ("Креді Агріколь Банк", "ОТП Банк", "Райффайзен Банк", "Укрсиббанк") демонструють досить високі показники – від 4,2% до 7,2%, що відображає загальносвітову тенденцію до підвищеної уваги європейських банківських груп до екологічних аспектів фінансування.

"ПриватБанк", незважаючи на значну абсолютну частку ринку, має порівняно невисокий показник частки "зелених" кредитів у своєму портфелі – 2,1%, що нижче середнього показника по банківській системі (3,5%). Це пояснюється дуже широкою диверсифікацією кредитного портфеля банку та відсутністю спеціалізації саме на екологічних проектах.

Для розуміння конкурентного середовища та особливостей пропозицій на ринку екокредитування доцільно провести порівняльний аналіз екокредитних продуктів провідних українських банків. Для аналізу обрано найбільш типові напрямки екокредитування – енергоефективність для бізнесу, відновлювану енергетику та екологічний транспорт (електромобілі).

2.2. Порівняльний аналіз основних екокредитних продуктів українських банків

Важливим аспектом дослідження ринку екокредитування в Україні є детальний порівняльний аналіз екокредитних продуктів, що пропонуються провідними банківськими установами. Саме через продуктову пропозицію банки реалізують свої стратегії "зеленого" фінансування, демонструють конкурентні переваги та задовольняють різноманітні потреби клієнтів у фінансуванні екологічних проєктів. Аналіз умов, параметрів та особливостей екокредитних програм дозволяє не лише оцінити поточний стан пропозиції на ринку, але й виявити існуючі обмеження, інноваційні підходи та перспективні напрямки розвитку екокредитування в Україні. У цьому підрозділі проведемо комплексне порівняння ключових характеристик екокредитних продуктів банків за основними напрямками фінансування, а також проаналізуємо джерела ресурсів для реалізації екокредитних програм та конкурентні переваги окремих фінансових установ.

Отже, для аналізу обрано найбільш типові напрямки екокредитування – енергоефективність для бізнесу, відновлювану енергетику та екологічний транспорт (електромобілі).

Аналіз таблиці 2.2 показує, що АБ "Укргазбанк" пропонує найбільш привабливі умови для проєктів з енергоефективності – найнижчі процентні ставки, найдовші терміни кредитування, мінімальний власний внесок та можливість отримати значні компенсації в рамках міжнародних програм. Додатковою перевагою є надання безкоштовних консультаційних послуг з енергоаудиту та проєктного аналізу.

"Укрексімбанк" та "Креді Агріколь Банк" також пропонують конкурентні умови, але фокусуються на різних сегментах клієнтів – "Укрексімбанк" більше орієнтований на великий бізнес, тоді як "Креді Агріколь Банк" має спеціальні пропозиції для агробізнесу. "ОТП Банк" та "Райффайзен Банк" пропонують

дещо менші суми кредитування та коротші терміни, але можуть бути привабливими для малого та середнього бізнесу завдяки спрощеним процедурам оцінки та оформлення.

Таблиця 2.2 – Порівняльний аналіз умов кредитування на проєкти з енергоефективності для бізнесу

Параметр	АБ "Укргазбанк"	"Укресімбанк"	"ОТП Банк"	"Креді Агріколь Банк"	"Райффайзен Банк"
1	2	3	4	5	6
Цільова аудиторія	МСБ та корпоративні клієнти	Переважно корпоративні клієнти	МСБ та корпоративні клієнти	МСБ та корпоративні клієнти	Переважно МСБ
Максимальна сума	до 20 млн. євро	до 10 млн. євро	до 5 млн. євро	до 8 млн. євро	до 3 млн. євро
Термін	до 10 років	до 7 років	до 5 років	до 7 років	до 5 років
Процентна ставка (грн)	від 14%	від 16%	від 15%	від 15%	від 16%
Процентна ставка (євро)	від 7,5%	від 8%	від 8,5%	від 8%	від 9%
Власний внесок	від 15%	від 20%	від 25%	від 20%	від 20%
Компенсації/ пільги	до 50% вартості проєкту (програми IQ energy, UKEEP)	до 40% вартості проєкту (програма UKEEP)	до 25% вартості проєкту (програма IQ energy)	до 40% вартості проєкту (EIB)	до 30% вартості проєкту (IQ energy)
Додаткові умови	Безкоштовний енергоаудит, проєктний аналіз	Додаткові гарантії для великих проєктів	Спрощені умови оцінки для МСБ	Знижені вимоги для агробізнесу	Спрощений пакет документів для малого бізнесу
Строк прийняття рішення	від 10 робочих днів	від 20 робочих днів	від 15 робочих днів	від 15 робочих днів	від 12 робочих днів

Джерело: складено автором на основі [3, 5, 6, 7, 8]

Таблиця 2.3 – Порівняльний аналіз умов кредитування на проєкти з відновлюваної енергетики

Параметр	АБ "Укргазбанк"	"Укресімбанк"	"ОТП Банк"	"Креді Агріколь Банк"	"Райффайзен Банк"
1	2	3	4	5	6
Цільова аудиторія	Всі сегменти	Корпоративні клієнти	Корпоративні клієнти та МСБ	Корпоративні клієнти та МСБ	МСБ та приватні особи
Типи проєктів	СЕС, ВЕС, біогаз, малі ГЕС	СЕС, ВЕС, біогаз	СЕС, малі ГЕС	СЕС, біогаз	СЕС для домогосподарств
Максимальна сума	до 30 млн. євро	до 15 млн. євро	до 10 млн. євро	до 12 млн. євро	до 1 млн. євро
Термін	до 12 років	до 10 років	до 8 років	до 10 років	до 7 років
Процентна ставка (грн)	від 15%	від 17%	від 16%	від 16%	від 15,5%
Процентна ставка (євро)	від 8%	від 8,5%	від 9%	від 8,5%	від 9,5%
Власний внесок	від 20%	від 25%	від 30%	від 25%	від 20%
Особливості оцінки	Проєктне фінансування, оцінка грошових потоків	Традиційна оцінка, додаткові гарантії	Оцінка технологій та "зеленого" тарифу	Оцінка енергетичного потенціалу	Спрощена оцінка для малих проєктів
Додаткові умови	Технічна експертиза, екологічний аудит	Додаткові гарантії	Страхування обладнання	Консультацій на підтримка	Інсталяційна підтримка

Джерело: складено автором на основі [3, 5, 6, 7, 8]

У сегменті відновлюваної енергетики (табл. 2.3) АБ "Укргазбанк" також демонструє найбільш розвинуту пропозицію – максимальні суми фінансування, найдовші терміни, найнижчі процентні ставки та широкий спектр підтримуваних типів проєктів. Важливою перевагою є досвід банку в

проектному фінансуванню та оцінці саме за грошовими потоками, що особливо важливо для проєктів відновлюваної енергетики.

"Укресімбанк" та "Креді Агріколь Банк" також мають потужні пропозиції для великих проєктів, але з деякими обмеженнями в термінах та вищими процентними ставками. "Райффайзен Банк" виділяється спеціалізацією на невеликих сонячних електростанціях для домогосподарств, пропонуючи не лише фінансування, але й допомогу в інсталяції обладнання.

Таблиця 2.4 – Порівняльний аналіз умов кредитування на придбання електромобілів

Параметр	АБ "Укргазбанк"	"ПриватБанк"	"ОТП Банк"	"Креді Агріколь Банк"	"Райффайзен Банк"
Цільова аудиторія	Фізичні особи, бізнес	Фізичні особи	Фізичні особи	Фізичні особи, бізнес	Фізичні особи
Максимальна сума	до 1,5 млн. грн	до 1 млн. грн	до 1,2 млн. грн	до 1,5 млн. грн	до 1 млн. грн
Термін	до 7 років	до 5 років	до 6 років	до 7 років	до 5 років
Процентна ставка	від 10,5%	від 11,9%	від 12,5%	від 11,5%	від 12,9%
Власний внесок	від 15%	від 20%	від 20%	від 15%	від 25%
Додаткові бонуси	Знижки на зарядні станції	Безкоштовне КАСКО на 1 рік	Знижки на обслуговування	Знижки на страхування	Бонуси на банківські продукти
Умови для електромобілі в з пробігом	до 5 років	до 3 років	до 5 років	до 4 років	до 3 років
Страхування	КАСКО (можливі знижки)	КАСКО (обов'язково)	КАСКО (обов'язково)	КАСКО (можливі знижки)	КАСКО (обов'язково)

Джерело: складено автором на основі [3, 5, 6, 7, 8]

У сегменті кредитування на придбання електромобілів (табл. 2.4) лідерами за привабливістю умов є АБ "Укргазбанк" та "Креді Агріколь Банк", які пропонують найнижчі процентні ставки, максимальні суми, найдовші

терміни кредитування та мінімальний власний внесок. Також ці банки пропонують кредити як для фізичних осіб, так і для бізнесу, що розширює їхню клієнтську базу.

"ПриватБанк", незважаючи на дещо вищі ставки, залишається важливим гравцем на цьому ринку завдяки максимально спрощеній процедурі оформлення, широкій мережі відділень та додатковим бонусам (безкоштовне КАСКО на перший рік). "ОТП Банк" та "Райффайзен Банк" мають менш привабливі умови, але пропонують додаткові бонуси та знижки на банківські продукти.

Аналіз джерел фінансування екокредитних програм різних банків (табл. 2.5) показує суттєві відмінності в підходах та можливостях залучення ресурсів для "зеленого" кредитування.

Таблиця 2.5 – Джерела фінансування екокредитних програм банків

Банк	Міжнародні кредитні лінії	Власні ресурси	Державні програми	Інші джерела
1	2	3	4	5
АБ "Укргазбанк"	ЄБРР, ЄІБ, ІФС, Світовий банк, GGF, GCF (понад 80% екокредитів)	Близько 15%	Еко-енергоефективність (до 5%)	Цільові "зелені" облигації (пілотний проєкт)
"Укресімбанк"	ЄБРР, ЄІБ, Світовий банк (близько 70% екокредитів)	Близько 25%	Еко-енергоефективність (до 5%)	-
"ПриватБанк"	ЄБРР (близько 30% екокредитів)	Близько 65%	Еко-енергоефективність (до 5%)	-
"Креді Агріколь Банк"	ЄБРР, ІФС, ЄІБ (близько 65% екокредитів)	Близько 30%	Еко-енергоефективність (до 5%)	Ресурси материнської групи Crédit Agricole
"ОТП Банк"	ЄБРР, ІФС (близько 60% екокредитів)	Близько 35%	Еко-енергоефективність (до 5%)	Ресурси материнської групи OTP Group
"Райффайзен Банк"	ЄБРР, ЄІБ (близько 65% екокредитів)	Близько 30%	Еко-енергоефективність (до 5%)	Ресурси материнської групи Raiffeisen

Джерело: складено автором на основі [3, 5, 6, 7, 8]

Як видно з таблиці 2.5, більшість українських банків, що активно займаються екокредитуванням, залежать від міжнародних кредитних ліній як основного джерела ресурсів для фінансування "зелених" проєктів. Особливо це характерно для АБ "Укргазбанк", де частка міжнародних ресурсів перевищує 80% від загального обсягу екокредитування.

Банки з іноземним капіталом ("Креді Агріколь Банк", "ОТП Банк", "Райффайзен Банк") мають додаткову перевагу у вигляді можливості залучення ресурсів від своїх материнських груп, які часто мають власні стратегії "зеленого" фінансування та відповідні цільові фонди.

Державна програма "Еко-енергоефективність", що адмініструється Фондом енергоефективності, має незначну частку в загальній структурі ресурсів для екокредитування (до 5% у кожному з банків), що вказує на потребу в посиленні державної підтримки "зеленого" фінансування в Україні.

Варто відзначити, що АБ "Укргазбанк" є єдиним українським банком, що розпочав пілотний проєкт з випуску цільових "зелених" облігацій для залучення додаткових ресурсів на фінансування екологічних проєктів, що відповідає світовим тенденціям розвитку ринку "зеленого" фінансування.

Аналіз умов екокредитування різних банків України дозволяє виділити характерні особливості та конкурентні переваги окремих фінансових установ (табл. 2.6).

Аналіз таблиці показує, що на ринку екокредитування України сформувалися різні стратегічні підходи банків, які відображають їхнє загальне позиціонування та конкурентні переваги.

АБ "Укргазбанк" є єдиним банком з комплексним спеціалізованим підходом до екокредитування, що охоплює весь цикл роботи з екологічними проєктами – від консультацій та технічної експертизи до фінансування та моніторингу результатів. Це дозволяє банку пропонувати найбільш конкурентні умови та найширшу лінійку продуктів у цій сфері.

Таблиця 2.6 – Конкурентні переваги українських банків на ринку екокредитування

Банк	Ключові конкурентні переваги	Особливості підходу до екокредитування
1	2	3
АБ "Укргазбанк"	<ul style="list-style-type: none"> - Найнижчі процентні ставки - Найдовші терміни - Спеціалізований підрозділ з екобанкінгу - Найширша лінійка продуктів - Технічна експертиза 	<ul style="list-style-type: none"> - Повний цикл супроводу екопроектів - Проектне фінансування - Власна методологія оцінки екологічного ефекту
"Укрексімбанк"	<ul style="list-style-type: none"> - Великі суми фінансування - Досвід роботи з корпоративними клієнтами - Доступ до міжнародних ресурсів 	<ul style="list-style-type: none"> - Фокус на експортоорієнтованих екопроектах - Індивідуальний підхід до великих проектів
"ПриватБанк"	<ul style="list-style-type: none"> - Найпростіші процедури оформлення - Найширша мережа - Інтеграція з екосистемою банку 	<ul style="list-style-type: none"> - Фокус на масовому роздрібному сегменті - Цифровий підхід до обслуговування
"Креді Агріколь Банк"	<ul style="list-style-type: none"> - Галузева експертиза (особливо в агросекторі) - Підтримка материнської групи - Гнучкий підхід до забезпечення 	<ul style="list-style-type: none"> - Поєднання екологічних та галузевих програм - Агроеко-проекти як окремий напрямок
"ОТП Банк"	<ul style="list-style-type: none"> - Досвід роботи з МСБ - Спрощені процедури для малих проектів - Додаткові сервіси 	<ul style="list-style-type: none"> - Інтеграція екологічних вимог у стандартні кредитні продукти - Підхід, орієнтований на малий та середній бізнес
"Райффайзен Банк"	<ul style="list-style-type: none"> - Комплексний підхід до фінансування - Додаткові бонусні програми - Інтеграція з іншими продуктами банку 	<ul style="list-style-type: none"> - Пакетні пропозиції для екологічних проектів - Сегментований підхід за розміром бізнесу

Джерело: складено автором на основі [3, 5, 6, 7, 8]

"Укрексімбанк" фокусується на великих корпоративних екопроектах, особливо тих, що мають експортний потенціал, що відповідає загальній спеціалізації банку. "ПриватБанк" використовує свої переваги в масовому роздрібному сегменті, пропонуючи максимально спрощені процедури для типових екокредитів, особливо на придбання електромобілів та сонячних панелей для домогосподарств.

Банки з іноземним капіталом ("Креді Агріколь Банк", "Райффайзен Банк") використовують міжнародний досвід своїх материнських груп та поступово

інтегрують екологічні критерії в свою загальну кредитну політику. Окрім цього, "Креді Агріколь Банк" виділяється спеціалізацією на екологічних проєктах в агросекторі.

Таким чином, порівняльний аналіз екокредитних продуктів українських банків демонструє значну диференціацію пропозицій за умовами, цільовими сегментами та джерелами фінансування, проте спільною тенденцією залишається висока залежність від міжнародних кредитних ліній, що свідчить про необхідність розвитку внутрішніх механізмів фінансування екологічних проєктів для забезпечення сталого зростання даного ринкового сегменту.

2.3. Аналіз екокредитної діяльності АБ "Укргазбанк" як лідера "зеленого" банкінгу в Україні

Акціонерний банк "Укргазбанк" є одним із найбільших державних банків України, частка держави в якому складає 94,94% акцій. Заснований у 1993 році, банк пройшов значний шлях розвитку, проте найбільш суттєва трансформація його бізнес-моделі відбулася в останнє десятиліття, коли установа обрала стратегічний напрямок розвитку "зеленого" банкінгу.

Історія формування АБ "Укргазбанк" як лідера екокредитування в Україні розпочалася у 2015 році, коли банк, перебуваючи під контролем держави після докапіталізації внаслідок фінансової кризи, визначив екологічно орієнтоване фінансування як свій стратегічний пріоритет. Це рішення відповідало не лише світовим тенденціям розвитку "зеленого" фінансування, але й було частиною загальнодержавної стратегії, спрямованої на диверсифікацію енергетичного сектору та перехід до низьковуглецевої економіки [1].

Ключовим моментом у розвитку "зеленого" банкінгу в АБ "Укргазбанк" стало підписання у 2016 році меморандуму про співпрацю з Міжнародною фінансовою корпорацією (IFC), що є частиною Групи Світового банку. В рамках цього партнерства було започатковано проєкт "Стале фінансування в

Україні", який мав на меті створення першого в Україні спеціалізованого "зеленого" банку. Співпраця з IFC надала банку не лише доступ до фінансових ресурсів для екокредитування, але й технічну підтримку, консультаційну допомогу та міжнародну експертизу в розробці і впровадженні екологічно орієнтованих фінансових продуктів [15].

Протягом 2017-2018 років АБ "Укргазбанк" активно розбудовував екокредитний напрямок, формуючи спеціалізовані підрозділи з екобанкінгу, розробляючи власну методологію оцінки екологічного ефекту проєктів та розширюючи лінійку "зелених" фінансових продуктів. У цей період обсяг екокредитного портфеля банку зріс з 5,7 млрд. грн. до 12,4 млрд. грн. [1].

Значний прорив у розвитку "зеленого" банкінгу відбувся у 2019 році, коли АБ "Укргазбанк" отримав спеціалізовану кредитну лінію від IFC на суму 30 млн. євро для фінансування проєктів з енергоефективності та відновлюваної енергетики. У цьому ж році банк долучився до міжнародної ініціативи "Принципи відповідального банкінгу", розробленої в рамках Фінансової ініціативи Програми ООН з навколишнього середовища (UNEP FI), ставши першим українським банком-підписантом цієї ініціативи [1].

У 2020-2021 роках, незважаючи на пандемію COVID-19, АБ "Укргазбанк" продовжив посилювати свої позиції як лідер "зеленого" фінансування. У 2021 році банк став першою українською фінансовою установою, що здійснила пілотний випуск "зелених" облігацій на внутрішньому ринку, що відкрило новий інструмент залучення ресурсів для екологічних проєктів. Також у цьому році банк отримав від Європейського інвестиційного банку кредитну лінію на суму 100 млн. євро для фінансування проєктів з енергоефективності та адаптації до зміни клімату [1].

Важливим етапом розвитку співпраці з міжнародними партнерами стало підписання у 2021 році угоди про надання IFC пакету акцій АБ "Укргазбанк" в обмін на кредит у розмірі 30 млн. євро, який може бути конвертований у капітал банку. Ця угода стала першим в історії України випадком входження

міжнародної фінансової організації в капітал державного банку та продемонструвала високий рівень довіри міжнародних партнерів до стратегії "зеленого" банкінгу, яку реалізує АБ "Укргазбанк".

З початком повномасштабного вторгнення Росії в Україну у 2022 році банк адаптував свою діяльність до нових умов, зберігаючи при цьому стратегічний фокус на екокредитуванні. Особливу увагу було спрямовано на фінансування проєктів з енергоефективності та відновлюваної енергетики, що набули критичного значення в умовах енергетичної кризи, спричиненої війною. У 2022-2023 роках банк активно співпрацював з міжнародними донорами та фінансовими організаціями для підтримки відбудови України на засадах сталого розвитку, зокрема з Зеленим кліматичним фондом (GCF) та Глобальним екологічним фондом (GEF).

Станом на 2023 рік АБ "Укргазбанк" залишається беззаперечним лідером ринку екокредитування в Україні, контролюючи близько 55% цього сегменту та маючи у своєму портфелі понад 16,5 млрд. грн. "зелених" кредитів. Частка екологічно орієнтованих проєктів у загальному кредитному портфелі банку досягла 38,5%, що є найвищим показником серед українських банків та наближується до рівня спеціалізованих "зелених" банків у розвинених країнах [2].

Далі проведемо аналіз екокредитного портфеля АБ "Укргазбанк". Екокредитний портфель АБ "Укргазбанк" демонструє стабільне зростання протягом останніх років, що підтверджує ефективність обраної банком стратегії "зеленого" банкінгу. Динаміка обсягів екокредитування банку за 2019-2023 роки представлена на рис. 2.5.

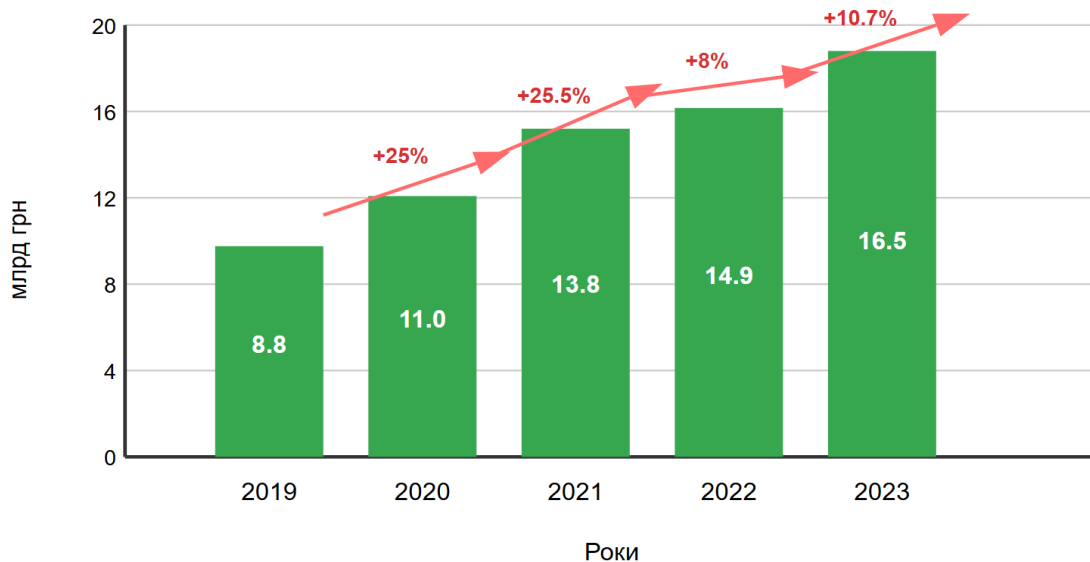

Рисунок 2.5 – Динаміка екокредитного портфеля АБ "УкрГазбанк" за 2019-2023 рр., млрд. грн. [2]

Як видно з рисунка, обсяг екокредитів банку зріс з 8,8 млрд. грн у 2019 році до 16,5 млрд. грн у 2023 році, тобто майже вдвічі за п'ять років. Варто зазначити, що найбільш активне зростання спостерігалось у 2019-2021 роках, коли річні темпи приросту становили 25-30%. У 2022 році внаслідок повномасштабного російського вторгнення темпи зростання екокредитного портфеля дещо уповільнилися до 8%, але вже у 2023 році банк відновив позитивну динаміку з приростом на рівні 15% [2].

Особливо важливим показником є частка "зелених" кредитів у загальному кредитному портфелі банку, яка також демонструє позитивну динаміку (рис. 2.6).

За п'ять років частка екокредитів у портфелі банку зросла з 20,5% у 2019 році до 38,5% у 2023 році, що підтверджує послідовність банку у реалізації стратегії екобанкінгу та наближення до структури кредитного портфеля, характерної для спеціалізованих "зелених" банків розвинених країн, де цей показник може перевищувати 50% [2].

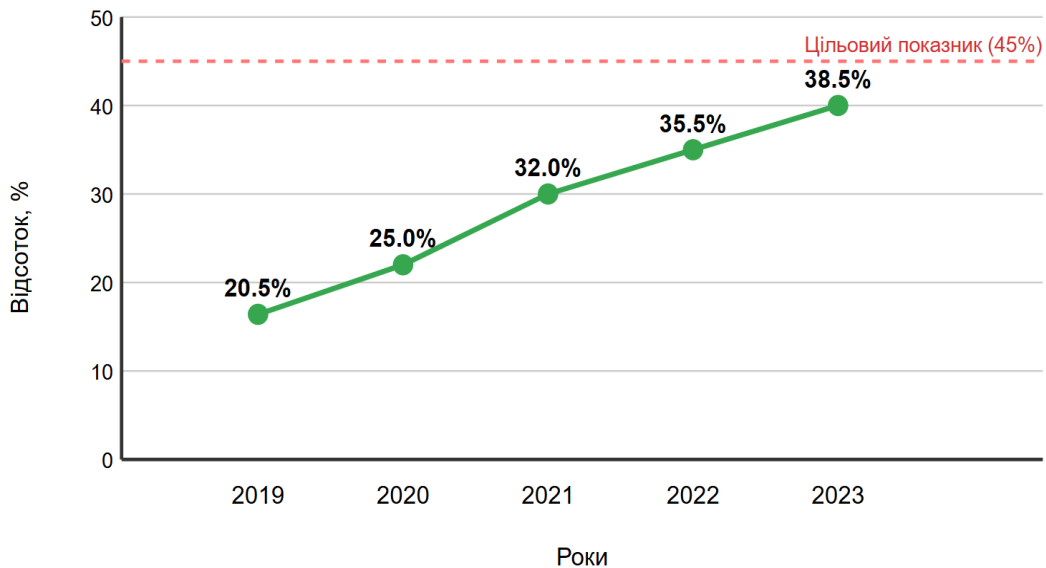

Рисунок 2.6 – Частка "зелених" кредитів у загальному кредитному портфелі АБ "Укргазбанк" за 2019-2023 рр., % [2]

Аналіз секторальної структури екокредитного портфеля АБ "Укргазбанк" (рис. 2.7) дозволяє виявити основні напрямки "зеленого" фінансування, які розвиває банк.

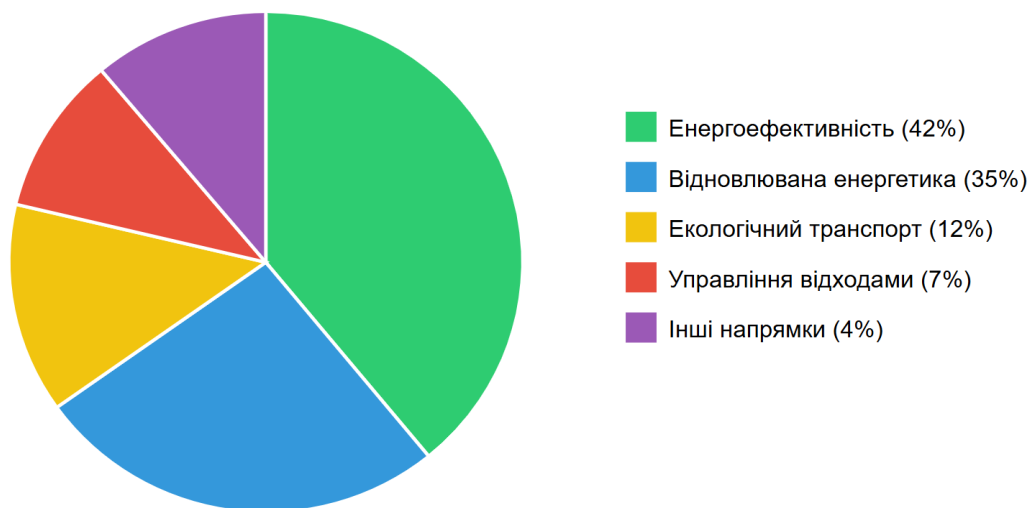

Рисунок 2.7 – Секторальна структура екокредитного портфеля АБ "Укргазбанк", 2023 р., %

Найбільшу частку в екокредитному портфелі банку займають проекти з енергоефективності (42%), зокрема термомодернізація будівель, впровадження

енергоефективного обладнання та технологій, модернізація систем опалення тощо. На другому місці – проєкти з відновлюваної енергетики (35%), серед яких переважають сонячні та вітрові електростанції, а також біогазові установки. Значною є частка фінансування екологічного транспорту (12%), що включає кредити на придбання електромобілів, розвиток зарядної інфраструктури та оновлення громадського транспорту. Управління відходами займає 7% екокредитного портфеля, а інші напрямки, такі як водний менеджмент, сталі агропрактики та збереження біорізноманіття, сукупно становлять 4% [2].

Варто зазначити, що протягом останніх років спостерігається тенденція до диверсифікації секторальної структури екокредитного портфеля. Якщо у 2019 році на проєкти з відновлюваної енергетики припадало близько 50% "зелених" кредитів банку, то до 2023 року їхня частка знизилася до 35%, тоді як частка енергоефективних проєктів та екологічного транспорту суттєво зросла. Ця тенденція відображає як зміни у регуляторному середовищі (зокрема, перегляд "зелених" тарифів), так і адаптацію банку до нових ринкових умов та потреб клієнтів [2].

Структура екокредитного портфеля АБ "Укргазбанк" за типами позичальників (рис. 2.7) демонструє збалансований підхід банку до роботи з різними клієнтськими сегментами.

Найбільшу частку в екокредитному портфелі банку займають корпоративні клієнти (46%), що зумовлено їхньою здатністю реалізовувати масштабні екологічні проєкти, особливо у сфері відновлюваної енергетики та промислової енергоефективності. Малий та середній бізнес становить 33% екокредитного портфеля, причому ця частка демонструє тенденцію до зростання завдяки активному розвитку банком спеціалізованих продуктів для цього сегменту. Роздрібні клієнти (фізичні особи) займають 16% портфеля, переважно завдяки кредитам на придбання електромобілів, встановлення сонячних електростанцій та енергоефективну модернізацію житла.

Особливістю екокредитного портфеля АБ "Укргазбанк" є також наявність муніципальних позичальників (5%), що включають міські ради, комунальні підприємства та об'єднання співвласників багатоквартирних будинків (ОСББ), які реалізують проєкти з енергоефективності та модернізації міської інфраструктури [2].

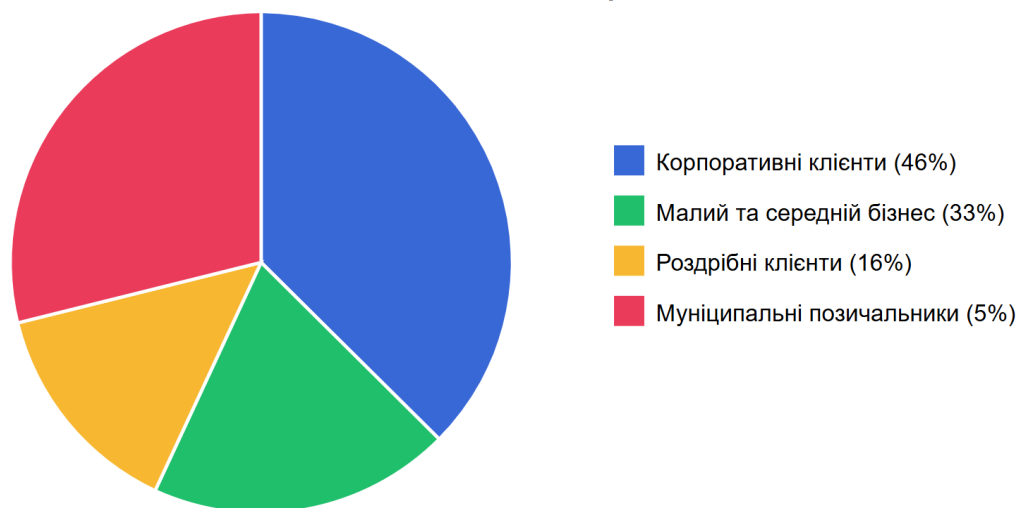

Рисунок 2.8 – Структура екокредитного портфеля АБ "Укргазбанк" за типами позичальників, 2023 р., %

Аналіз якості екокредитного портфеля АБ "Укргазбанк" свідчить про його високу надійність. Рівень непрацюючих кредитів (NPL) в екокредитному портфелі за 2023 рік становить лише 3,2%, що значно нижче середнього показника по банківській системі України (31,5%) та навіть нижче, ніж рівень NPL у загальному кредитному портфелі самого АБ "Укргазбанк" (8,7%) [2]. Це підтверджує не лише високу якість відбору та оцінки екопроектів банком, але й економічну життєздатність та стійкість "зелених" бізнес-моделей навіть у складних економічних умовах воєнного часу.

Окремо варто відзначити, що банк постійно розвиває систему управління екологічними та соціальними ризиками при кредитуванні. З 2018 року в АБ "Укргазбанк" впроваджено інтегровану систему управління екологічними та соціальними ризиками (Environmental and Social Risk Management System,

ESRMS), розроблену за підтримки IFC. Ця система передбачає комплексну оцінку всіх проєктів, що фінансуються банком, на відповідність екологічним та соціальним критеріям, включаючи вплив на довкілля, умови праці, ефективність використання ресурсів, здоров'я та безпеку громад тощо [2].

Таким чином, аналіз екокредитного портфеля АБ "Укргазбанк" демонструє його стабільне зростання, збалансовану структуру та високу якість, що підтверджує ефективність обраної банком стратегії розвитку "зеленого" банкінгу. Особливо важливим є те, що банк не лише збільшує обсяги екокредитування, але й диверсифікує свій портфель за секторами, типами клієнтів та географічним розподілом, що підвищує його стійкість та адаптивність до змін у ринковому середовищі.

Висновки до розділу 2

Проведене у другому розділі дослідження ринку екокредитування в Україні, порівняльний аналіз екокредитних продуктів українських банків та вивчення досвіду АБ "Укргазбанк" як лідера "зеленого" банкінгу дозволяють сформулювати такі висновки:

1. Ринок екокредитування в Україні демонструє стійке зростання, незважаючи на складну економічну ситуацію та воєнні виклики. Спостерігається позитивна динаміка як обсягів екокредитування, так і їх частки в загальному кредитному портфелі банківської системи. Проте частка "зелених" кредитів залишається значно нижчою порівняно з розвиненими країнами, що свідчить про наявність суттєвого потенціалу для подальшого розвитку. У структурі екокредитування переважають проєкти з енергоефективності та відновлюваної енергетики, що відображає пріоритети сталого розвитку України. Ринок характеризується високою концентрацією з домінуванням кількох провідних банків, серед яких АБ "Укргазбанк" є безумовним лідером. Суттєвою особливістю українського ринку екокредитування є його висока

залежність від ресурсів міжнародних фінансових організацій при відносно незначній ролі власних коштів банків та державної підтримки.

2. Аналіз виявив значну диференціацію екокредитних пропозицій українських банків. Найбільш привабливі умови пропонує АБ "Укргазбанк", що пояснюється його стратегічною орієнтацією на "зелений" банкінг та доступом до пільгових міжнародних кредитних ліній. Інші банки формують свої конкурентні переваги через спеціалізацію на певних клієнтських сегментах чи галузевих напрямках. Банки поступово інтегрують екологічні критерії у свою кредитну політику, проте глибина цієї інтеграції суттєво різниться. Спостерігається тенденція до поступового впровадження елементів ESG-підходу та принципів відповідального фінансування, що відповідає світовим тенденціям розвитку банківського сектору.

3. Досвід АБ "Укргазбанк" демонструє можливість успішного розвитку "зеленого" банкінгу в Україні. Збалансована структура екокредитного портфеля банку та його висока якість підтверджують економічну життєздатність "зелених" проєктів навіть у складних умовах воєнного часу. Ключовими факторами успіху АБ "Укргазбанк" є стратегічне партнерство з міжнародними фінансовими організаціями, впровадження спеціалізованих підрозділів з екобанкінгу, розробка власної методології оцінки екологічного ефекту проєктів, а також ефективна система управління екологічними та соціальними ризиками.

Проведений аналіз свідчить про значний потенціал розвитку ринку екокредитування в Україні, особливо в контексті необхідності післявоєнної відбудови на засадах сталого розвитку. Водночас виявлено низку обмежень, зокрема високу залежність від міжнародних ресурсів, недостатній розвиток внутрішніх механізмів "зеленого" фінансування та обмежену роль державної підтримки. Подолання цих обмежень потребує розробки комплексу рекомендацій, що буде представлено в наступному розділі.

РОЗДІЛ 3

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЕКОКРЕДИТУВАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТУ ДОСЯГНЕННЯ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

3.1. Проблеми та обмеження розвитку екокредитування в Україні

Проведений у попередніх розділах аналіз свідчить про значний потенціал екокредитування як інструменту досягнення цілей сталого розвитку в Україні. Водночас, попри позитивну динаміку розвитку цього сегмента банківського ринку, існує низка проблем та обмежень, які стримують його ефективне функціонування та не дозволяють повною мірою реалізувати потенціал "зеленого" фінансування в національній економіці.

Ці проблеми мають комплексний характер і проявляються на різних рівнях – від макроекономічного та інституційного до рівня фінансових установ та кінцевих споживачів екокредитних продуктів. Системне розуміння цих проблем є необхідною передумовою для розробки ефективних механізмів їх подолання та формування дієвої стратегії розвитку екокредитування в Україні.

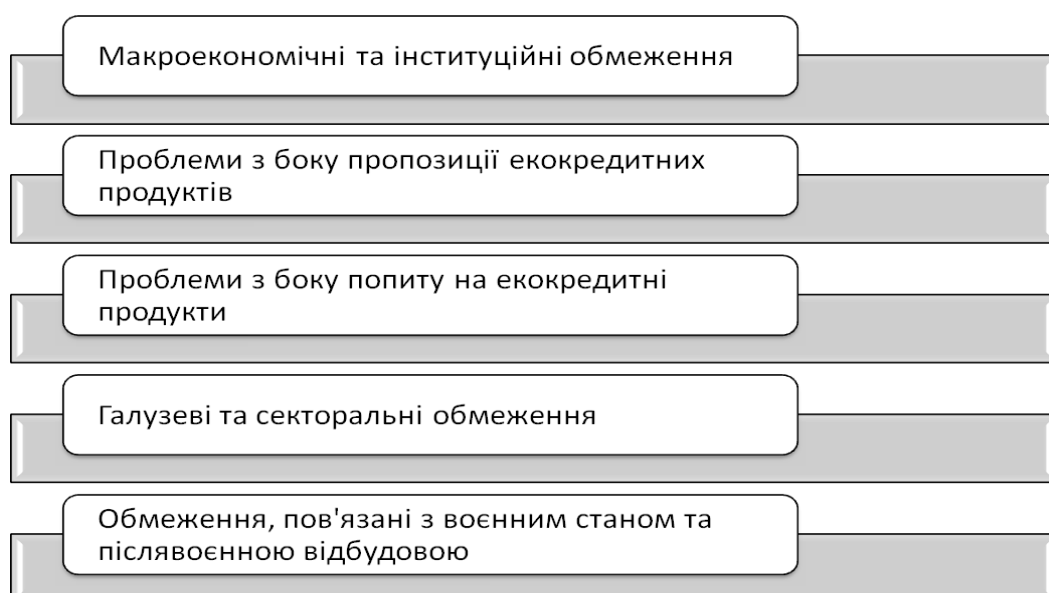

Рисунок 3.1 – Основні групи проблем та обмежень розвитку ринку екокредитування в Україні

Розглянемо детальніше кожен із наведених на рис. 3.1 груп.

1. Макроекономічні та інституційні обмеження.

Перша група проблем пов'язана з макроекономічними умовами функціонування банківської системи та інституційним середовищем реалізації екологічної політики в Україні.

Ключовим макроекономічним обмеженням є висока вартість кредитних ресурсів на внутрішньому ринку. Незважаючи на поступове зниження облікової ставки НБУ, вартість гривневих кредитів залишається доволі високою для реалізації довгострокових "зелених" проєктів, особливо у сфері відновлюваної енергетики та глибокої енергомодернізації. Специфіка таких проєктів полягає в тривалих термінах окупності, що робить їх чутливими до рівня процентних ставок. Як наслідок, без доступу до пільгових міжнародних кредитних ліній або державних програм підтримки, більшість "зелених" проєктів виявляються економічно непривабливими для потенційних позичальників [12].

Загальна макроекономічна нестабільність і високі інфляційні ризики також негативно впливають на розвиток довгострокового кредитування, до якого здебільшого належать екокредити. Банки обережно підходять до фінансування проєктів з тривалими термінами окупності, надаючи перевагу короткостроковим кредитам з швидким обігом коштів. Ця ситуація особливо загострилася після початку повномасштабного вторгнення росії в Україну, коли економічна невизначеність суттєво зросла.

Проблеми валютного ризику є особливо актуальними для екокредитування, оскільки значна частка ресурсів для фінансування "зелених" проєктів надходить від міжнародних фінансових організацій в іноземній валюті. Ризики валютних коливань можуть суттєво впливати на економічну ефективність екопроєктів, особливо тих, що орієнтовані на внутрішній ринок і не генерують валютної виручки.

На інституційному рівні одним з ключових обмежень є недостатня розвиненість нормативно-правової бази екологічного регулювання в Україні.

Попри поступовий рух у напрямку гармонізації українського законодавства з європейськими стандартами, зокрема в рамках Угоди про асоціацію з ЄС, багато аспектів природоохоронної діяльності залишаються недостатньо врегульованими. Це створює правову невизначеність для банків при оцінці екологічних проєктів та ускладнює розробку чітких критеріїв "зелених" кредитів [13].

Відсутність спеціалізованої законодавчої бази для "зеленого" фінансування є суттєвим інституційним обмеженням. На відміну від багатьох розвинених країн, в Україні відсутні спеціальні закони про екологічне фінансування або "зелені" облігації, не закріплені на законодавчому рівні критерії "зелених" проєктів та інвестицій. Це створює правову невизначеність для учасників ринку та ускладнює розвиток інноваційних фінансових інструментів у сфері сталого розвитку [13].

Недостатня координація екологічної та економічної політики на державному рівні також негативно впливає на розвиток екокредитування. Часто природоохоронні цілі розглядаються як другорядні порівняно з економічним зростанням, особливо в умовах кризових явищ. Відсутність чіткої інтеграції екологічних пріоритетів у загальну економічну стратегію держави ускладнює формування стабільного попиту на екокредити та створює невизначеність щодо довгострокової державної підтримки "зелених" ініціатив [11].

Обмежені можливості державної фінансової підтримки "зелених" проєктів також стримують розвиток екокредитування. Бюджетні обмеження, особливо в умовах воєнного стану, не дозволяють державі виділяти достатні кошти на програми екологічного спрямування, компенсацію процентних ставок за екокредитами або співфінансування масштабних "зелених" проєктів. Це підвищує залежність українського ринку екокредитування від міжнародних донорів та фінансових організацій [11].

2. Проблеми з боку пропозиції екокредитних продуктів.

Друга група обмежень пов'язана з проблемами, що існують з боку банківських установ та інших фінансових організацій, які формують пропозицію екокредитних продуктів на ринку.

Висока залежність від міжнародних кредитних ліній є однією з ключових проблем українського ринку екокредитування. Як було виявлено в аналітичній частині дослідження, близько 70% ресурсів для "зеленого" кредитування в Україні надходить від міжнародних фінансових організацій. Це створює ризики для стабільного розвитку ринку, оскільки доступність таких ресурсів залежить від зовнішніх чинників, а їх обсяги є обмеженими. Крім того, міжнародні кредитні лінії часто мають жорсткі вимоги до цільового використання коштів та звітності, що ускладнює роботу банків.

Недостатній розвиток внутрішніх джерел "зеленого" фінансування є логічним продовженням попередньої проблеми. Українські банки мають обмежені можливості для залучення довгострокових ресурсів на внутрішньому ринку для фінансування екологічних проєктів. Ринок "зелених" облігацій перебуває на початковій стадії розвитку, а довгострокові гривневі депозити не можуть забезпечити достатнього обсягу ресурсів для масштабних екологічних інвестицій [13].

Недостатня експертиза та технічні знання персоналу банків у сфері екологічних проєктів також стримують розвиток екокредитування. Оцінка "зелених" проєктів вимагає специфічних технічних знань та розуміння екологічних аспектів, якими володіють лише окремі спеціалізовані банки на кшталт АБ "Укргазбанк". Більшість українських банків не мають відповідних експертів або спеціалізованих підрозділів, що ускладнює оцінку та супровід екологічних проєктів.

Обмежена продуктова лінійка та недостатня інноваційність екокредитних продуктів також стримують розвиток ринку. Більшість українських банків пропонують стандартні екокредитні продукти, переважно в сферах енергоефективності та відновлюваної енергетики, тоді як інші напрямки

"зеленого" фінансування (циркулярна економіка, сталє сільське господарство, біорізноманіття тощо) залишаються недостатньо охопленими.

3. Проблеми з боку попиту на екокредитні продукти.

Третя група обмежень пов'язана з проблемами, що існують з боку потенційних позичальників та формують попит на екокредитні продукти.

Недостатня екологічна свідомість та обізнаність бізнесу і населення є одним з ключових факторів, що стримують попит на екокредити. Попри поступове зростання екологічної свідомості в українському суспільстві, для багатьох підприємців та громадян екологічні аспекти все ще не є пріоритетними при прийнятті інвестиційних рішень. Рівень обізнаності про наявні екокредитні програми та їхні переваги також залишається недостатнім, особливо серед малого та середнього бізнесу.

Висока вартість "зелених" технологій та обладнання часто стає бар'єром для реалізації екологічних проєктів. Капітальні витрати на енергоефективне обладнання, відновлювані джерела енергії, системи очищення та інші екологічні рішення є значно вищими порівняно з традиційними технологіями. Незважаючи на економію в довгостроковій перспективі, високі початкові інвестиції часто відлякують потенційних позичальників, особливо в умовах обмеженого доступу до фінансових ресурсів.

Тривалий термін окупності "зелених" проєктів є логічним продовженням попередньої проблеми. Багато екологічних проєктів, особливо у сфері енергоефективності та відновлюваної енергетики, мають терміни окупності від 5 до 15 років, що значно довше порівняно з традиційними інвестиційними проєктами. В умовах економічної нестабільності та високої невизначеності підприємства часто надають перевагу проєктам з швидкою окупністю, нехтуючи довгостроковими екологічними інвестиціями.

Недостатня кредитоспроможність потенційних позичальників є суттєвим обмеженням для розвитку екокредитування, особливо в сегменті малого та середнього бізнесу. Багато підприємств, зацікавлених у реалізації екологічних

проектів, не відповідають вимогам банків щодо фінансового стану та забезпечення. Ця проблема особливо загострилася в умовах економічної кризи, спричиненої російським вторгненням, коли фінансовий стан багатьох підприємств суттєво погіршився.

Низька інвестиційна активність бізнесу в умовах війни та економічної невизначеності також негативно впливає на попит на екокредити. Багато підприємств відкладають інвестиційні проекти, включаючи "зелені" ініціативи, до настання більш стабільних часів. Пріоритети бізнесу в кризових умовах часто зміщуються в бік виживання та підтримки поточної діяльності, а не довгострокових екологічних інвестицій.

4. Галузеві та секторальні обмеження.

Четверта група проблем пов'язана з особливостями окремих галузей та секторів економіки, які є потенційними споживачами екокредитів.

Нестабільність регуляторного середовища у сфері відновлюваної енергетики суттєво вплинула на розвиток екокредитування в цьому секторі. Зміни в системі "зелених" тарифів, ретроспективний перегляд умов підтримки виробників "зеленої" електроенергії та проблеми з розрахунками за вироблену електроенергію негативно вплинули на інвестиційну привабливість проектів відновлюваної енергетики. Це призвело до скорочення обсягів кредитування в цьому сегменті та підвищення вимог банків до проектів ВДЕ.

Технічні обмеження енергетичної системи України також стримують розвиток екокредитування у сфері відновлюваної енергетики. Недостатня гнучкість енергосистеми, обмеження на приєднання нових потужностей ВДЕ, відсутність достатніх маневрових потужностей та систем накопичення енергії створюють технічні бар'єри для розширення відновлюваної енергетики, що відповідно обмежує попит на фінансування таких проектів.

Обмежений розвиток інфраструктури для електромобілів стримує попит на екокредити для придбання екологічного транспорту. Незважаючи на позитивну динаміку розвитку електромобільності в Україні, недостатня

розгалуженість мережі зарядних станцій, особливо в регіонах, залишається суттєвим обмеженням для масового переходу на електротранспорт.

Недостатній розвиток ринку управління відходами обмежує потенціал екокредитування в цьому важливому секторі. Відсутність чіткої державної політики щодо управління відходами, низькі тарифи на захоронення відходів, недостатня інфраструктура для роздільного збору та переробки створюють несприятливі умови для інвестицій у проекти циркулярної економіки. Як наслідок, попит на екокредити в цьому секторі залишається незначним попри його величезний потенціал з точки зору досягнення цілей сталого розвитку.

Обмежений розвиток органічного сільського господарства також стримує потенціал екокредитування в аграрному секторі. Тривалий період конверсії від традиційного до органічного землеробства, недостатня цінова премія на внутрішньому ринку, складнощі з сертифікацією та експортом органічної продукції створюють бар'єри для інвестицій у стале сільське господарство .

5. Обмеження, пов'язані з воєнним станом та післявоєнною відбудовою.

П'ята група проблем пов'язана з особливими викликами, які виникли внаслідок повномасштабного російського вторгнення в Україну та вплинули на розвиток екокредитування.

Фізичне пошкодження та знищення об'єктів "зеленої" інфраструктури внаслідок бойових дій створило значні збитки для власників екологічних проєктів та інвесторів. За оцінками Міністерства енергетики України, понад 30% встановлених потужностей відновлюваної енергетики зазнали пошкоджень або опинилися на тимчасово окупованих територіях. Це ускладнило обслуговування існуючих кредитів та знизило інвестиційну привабливість нових проєктів.

Зміщення пріоритетів державної політики та бізнесу в умовах війни також вплинуло на розвиток екокредитування. Природно, що в умовах воєнного стану пріоритети зміщуються в бік безпекових, оборонних та гуманітарних питань, тоді як екологічні цілі відходять на другий план. Це

призвело до скорочення державних програм підтримки "зелених" проєктів та зниження інвестиційної активності бізнесу в екологічній сфері.

Обмеження кредитування в регіонах, близьких до зони бойових дій, є логічним наслідком воєнного стану. Банки суттєво обмежили або повністю припинили кредитування в регіонах, які перебувають у зоні активних бойових дій або під високим ризиком окупації. Це створило регіональні диспропорції в доступі до екокредитів та обмежило можливості для реалізації "зелених" проєктів у східних та південних регіонах України.

Зростання вартості страхування "зелених" проєктів також негативно вплинуло на розвиток екокредитування. В умовах високих воєнних ризиків страхові компанії суттєво підвищили тарифи або взагалі відмовляються страхувати об'єкти в певних регіонах. Це підвищує загальну вартість проєктів та ускладнює виконання вимог банків щодо страхового покриття.

Проблеми координації "зеленого" фінансування з програмами післявоєнної відбудови є викликом для перспективного розвитку екокредитування. Хоча принцип "відбудувати краще, ніж було" (Build Back Better) офіційно визнаний одним з ключових підходів до післявоєнної відбудови України, існують ризики, що в умовах обмежених ресурсів та необхідності швидкої відбудови критичної інфраструктури, екологічні аспекти можуть бути знехтувані.

Складнощі з залученням міжнародних "зелених" інвестицій в умовах високих воєнних ризиків є суттєвим обмеженням, враховуючи високу залежність українського ринку екокредитування від міжнародних ресурсів. Попри декларовану підтримку "зеленої" відбудови України з боку міжнародних партнерів, високі безпекові ризики стримують приватні інвестиції та ускладнюють залучення комерційного фінансування для екологічних проєктів.

Однак, незважаючи на виявлені проблеми та обмеження, екокредитування має значний потенціал розвитку в Україні та може стати важливим інструментом досягнення цілей сталого розвитку, особливо в

контексті післявоєнної відбудови та європейської інтеграції. Реалізація цього потенціалу потребує комплексного підходу та скоординованих дій усіх зацікавлених сторін – держави, фінансових установ, бізнесу, міжнародних партнерів та громадянського суспільства.

3.2. Шляхи вдосконалення механізмів екокредитування в АБ "Укргазбанк"

Як було встановлено у попередніх розділах дослідження, АБ "Укргазбанк" є беззаперечним лідером ринку екокредитування в Україні, контролюючи близько 55% цього сегменту. Банк має найбільш розвинуту систему екобанкінгу, значний досвід фінансування різноманітних "зелених" проєктів та потужну підтримку з боку міжнародних фінансових організацій. Проте, навіть за таких сприятливих умов, існують можливості для вдосконалення механізмів екокредитування в банку, що дозволить підвищити ефективність "зеленого" фінансування та посилити його вплив на досягнення цілей сталого розвитку.

Диверсифікація продуктової лінійки екокредитування	Удосконалення методології оцінки екологічного ефекту проєктів	Розвиток інноваційних фінансових інструментів	Розвиток партнерств та екосистеми "зеленого" фінансування	Адаптація до умов післявоєнної відбудови
<ul style="list-style-type: none"> • Розвиток кредитних продуктів для циркулярної економіки • Фінансування проєктів з кліматичної адаптації • Розвиток програм фінансування сталого сільського господарства • Впровадження кредитних програм для "зеленого" будівництва • Розвиток програм мікрофінансування для малих "зелених" проєктів 	<ul style="list-style-type: none"> • Розширення системи показників екологічного ефекту • Впровадження методології оцінки соціального впливу проєктів • Інтеграція оцінки екологічних ризиків у загальну систему ризик-менеджменту • Впровадження цифрових інструментів для оцінки та моніторингу • Розвиток системи верифікації екологічних результатів 	<ul style="list-style-type: none"> • Розвиток програми випуску "зелених" облігацій • Впровадження механізму "зелених" іпотечних кредитів • Розвиток програм проєктного фінансування • Впровадження механізмів фінансування на основі результатів • Розвиток програм лізингу екологічного обладнання 	<ul style="list-style-type: none"> • Розширення партнерств з постачальниками "зелених" технологій • Розвиток партнерств з енергосервісними компаніями • Співпраця з міжнародними фінансовими організаціями та донорами • Розвиток партнерств з місцевими органами влади та громадами • Формування освітньої та консультативної екосистеми 	<ul style="list-style-type: none"> • Розробка програм фінансування для "зеленої" відбудови • Інтеграція з національними та міжнародними програмами відбудови • Розвиток механізмів управління підвищеними ризиками у постконфліктних регіонах • Фінансування проєктів енергетичної безпеки • Розвиток програм підтримки "зеленого" підприємства та стартапів

Рисунок 3.2 – Напрями вдосконалення механізмів екокредитування в АБ

"Укргазбанк"

Розглянемо детальніше запропоновані напрями.

1. Диверсифікація продуктової лінійки екокредитування.

Аналіз поточного стану екокредитного портфеля АБ "Укргазбанк" свідчить про певну нерівномірність розподілу фінансування за напрямками "зелених" проєктів. Основна частка припадає на проєкти з енергоефективності (42%) та відновлюваної енергетики (35%), тоді як інші важливі екологічні напрями залишаються недостатньо охопленими. З огляду на це, першим напрямком вдосконалення механізмів екокредитування в банку може стати розширення та диверсифікація продуктової лінійки.

Зокрема, розвиток кредитних продуктів для циркулярної економіки є перспективним напрямком, враховуючи глобальні тенденції переходу до замкнутих циклів виробництва та споживання. АБ "Укргазбанк" може розробити спеціалізовані кредитні програми для проєктів з переробки відходів, впровадження безвідходних технологій, розширеної відповідальності виробника, повторного використання матеріалів та ресурсів. Особливо актуальним це стає в контексті гармонізації українського законодавства з європейськими нормами у сфері управління відходами та впровадження принципів циркулярної економіки [13].

Розвиток програм фінансування сталого сільського господарства є особливо актуальним для України як аграрної держави. АБ "Укргазбанк" може розширити свою присутність у цьому сегменті, пропонуючи спеціалізовані кредитні продукти для органічного землеробства, точного землеробства, технологій зрошення з ефективним використанням води, біологічних методів захисту рослин, відновлення деградованих земель тощо. Враховуючи стратегічне значення аграрного сектору для економіки України та його значний вплив на довкілля, розвиток "зеленого" фінансування в цій сфері може мати суттєвий позитивний ефект для досягнення цілей сталого розвитку.

Впровадження кредитних програм для "зеленого" будівництва та сталих міських рішень також є перспективним напрямком. АБ "Укргазбанк" може

розширити свою діяльність у сфері фінансування екологічного будівництва відповідно до стандартів LEED, BREEAM або інших міжнародних сертифікацій, а також проєктів із розвитку сталої міської інфраструктури – "розумного" міського освітлення, систем збору дощової води, зелених дахів та стін, міського озеленення тощо. Це особливо актуально в контексті післявоєнної відбудови українських міст та необхідності їх модернізації відповідно до сучасних екологічних стандартів.

Розвиток програм мікрофінансування для малих "зелених" проєктів дозволить розширити клієнтську базу та забезпечити доступ до екокредитування для ширшого кола позичальників. АБ "Укргазбанк" може розробити спрощені процедури оцінки та фінансування невеликих екологічних проєктів, що дозволить знизити транзакційні витрати та зробити "зелене" фінансування доступнішим для малого бізнесу та домогосподарств.

2. Удосконалення методології оцінки екологічного ефекту проєктів.

Другим важливим напрямком вдосконалення механізмів екокредитування в АБ "Укргазбанк" є розвиток та удосконалення методології оцінки екологічного ефекту проєктів. Це дозволить більш точно визначати внесок фінансованих проєктів у досягнення цілей сталого розвитку та підвищити ефективність "зеленого" фінансування.

Наприклад, розширення системи показників екологічного ефекту дозволить охопити більше аспектів впливу проєктів на довкілля. Наразі основна увага при оцінці "зелених" проєктів в АБ "Укргазбанк" приділяється скороченню викидів парникових газів та енергозбереженню, тоді як інші важливі екологічні аспекти (збереження біорізноманіття, зниження забруднення води та ґрунту, ефективне використання ресурсів тощо) оцінюються менш системно. Впровадження комплексної системи екологічних показників дозволить більш повно оцінювати вплив фінансованих проєктів на різні компоненти довкілля.

Впровадження методології оцінки соціального впливу проєктів є логічним розвитком концепції сталого фінансування, яка охоплює не лише екологічні, але й соціальні аспекти. АБ "Укргазбанк" може розробити систему показників для оцінки соціального впливу фінансованих проєктів – створення нових робочих місць, покращення умов праці, розвиток місцевих громад, забезпечення доступу до чистої енергії та води тощо. Це дозволить перейти від суто "зеленого" до більш комплексного ESG-підходу до фінансування.

Впровадження цифрових інструментів для оцінки та моніторингу екологічного ефекту дозволить підвищити ефективність та знизити вартість відповідних процесів. АБ "Укргазбанк" може впровадити спеціалізоване програмне забезпечення для автоматизованого розрахунку екологічних показників, використовувати супутникові дані та технології дистанційного зондування для моніторингу проєктів, застосовувати Інтернет речей (IoT) для збору даних про енергоспоживання та інші параметри "зелених" проєктів. Це дозволить не лише знизити транзакційні витрати, але й підвищити точність та об'єктивність оцінки екологічного ефекту.

3. Розвиток інноваційних фінансових інструментів.

Третім напрямком вдосконалення механізмів екокредитування в АБ "Укргазбанк" є розвиток інноваційних фінансових інструментів, які дозволять розширити можливості фінансування "зелених" проєктів та залучити нові категорії інвесторів.

Розвиток програми випуску "зелених" облігацій є перспективним напрямком для диверсифікації джерел фінансування екопроєктів. АБ "Укргазбанк" вже здійснив пілотний випуск "зелених" облігацій на внутрішньому ринку, але цей напрямок має значний потенціал для розширення. Банк може розвивати програму випуску "зелених" облігацій різних типів – кліматичних, соціальних, сталих тощо, орієнтуючись як на внутрішніх, так і на міжнародних інвесторів. Це дозволить залучати довгострокові ресурси для

фінансування "зелених" проєктів та зменшити залежність від міжнародних кредитних ліній.

Впровадження механізму "зелених" іпотечних кредитів дозволить стимулювати будівництво та придбання енергоефективного житла. АБ "Укргазбанк" може розробити спеціальні іпотечні програми з пільговими умовами для будівель, що відповідають високим стандартам енергоефективності або мають "зелену" сертифікацію. Такі програми можуть передбачати знижені процентні ставки, збільшені терміни кредитування або зменшений початковий внесок для позичальників, що обирають екологічне житло.

Розвиток програм проєктного фінансування для великих "зелених" ініціатив є важливим для залучення масштабних інвестицій у проєкти з високим екологічним ефектом. АБ "Укргазбанк" може удосконалити свої підходи до проєктного фінансування, зокрема через використання механізмів обмеженого регресу, структурованого фінансування, синдикованого кредитування тощо. Це дозволить фінансувати великі та складні екологічні проєкти, розподіляючи ризики між різними учасниками та залучаючи різноманітні джерела капіталу.

4. Розвиток партнерств та екосистеми "зеленого" фінансування.

Четвертим напрямком вдосконалення механізмів екокредитування в АБ "Укргазбанк" є розвиток партнерств та формування цілісної екосистеми "зеленого" фінансування, яка об'єднає різних учасників ринку та створить синергетичний ефект.

Розширення партнерств з постачальниками "зелених" технологій та обладнання дозволить створити інтегровані рішення для клієнтів, що поєднують фінансування та технічну експертизу. АБ "Укргазбанк" може розвивати програми спільного просування з виробниками сонячних панелей, вітрогенераторів, теплових насосів, енергоефективного обладнання, електромобілів тощо. Такі партнерства можуть передбачати спеціальні умови

фінансування для клієнтів, що купують продукцію партнерів, спільну технічну підтримку, навчання персоналу банку особливостям відповідних технологій тощо.

Співпраця з міжнародними фінансовими організаціями та донорами залишається важливим напрямком розвитку "зеленого" фінансування в АБ "Укргазбанк". Банк може розширювати партнерство з існуючими партнерами (IFC, ЄБРР, ЄІБ) та залучати нових міжнародних донорів, зокрема Зелений кліматичний фонд (GCF), Глобальний екологічний фонд (GEF), Північну екологічну фінансову корпорацію (NEFCO) тощо. Особливо перспективною є співпраця з фондами та програмами, спрямованими на підтримку "зеленої" відбудови України, які можуть надати пільгове фінансування, гранти на технічну допомогу, гарантії та інші інструменти підтримки.

Розвиток партнерств з місцевими органами влади та громадами дозволить розширити фінансування муніципальних "зелених" проєктів. АБ "Укргазбанк" може розробити спеціалізовані програми для фінансування місцевих ініціатив з енергоефективності, відновлюваної енергетики, сталого транспорту, управління відходами тощо. Партнерство з місцевою владою може передбачати спільне фінансування проєктів, гарантії з боку місцевих бюджетів, інтеграцію з місцевими програмами підтримки "зелених" ініціатив тощо. Це особливо актуально в контексті децентралізації та посилення ролі громад у вирішенні екологічних проблем.

Формування освітньої та консультаційної екосистеми для підвищення обізнаності потенційних позичальників про можливості та переваги "зеленого" фінансування. АБ "Укргазбанк" може розвивати освітні програми, проводити семінари та вебінари, створювати інформаційні матеріали про екологічні технології, їх економічні та екологічні переваги, доступні механізми фінансування тощо. Підвищення екологічної та фінансової грамотності потенційних клієнтів сприятиме зростанню попиту на екокредити та підвищенню якості проєктів, що подаються на фінансування.

5. Адаптація механізмів екокредитування до умов післявоєнної відбудови.

П'ятим важливим напрямком вдосконалення механізмів екокредитування в АБ "Укргазбанк" є їх адаптація до особливих умов післявоєнної відбудови України, яка створює як виклики, так і унікальні можливості для розвитку "зеленого" фінансування.

Зокрема, розробка спеціалізованих програм фінансування для "зеленої" відбудови зруйнованої інфраструктури та об'єктів. АБ "Укргазбанк" може створити цільові кредитні продукти для відновлення енергетичної, транспортної, житлово-комунальної та іншої інфраструктури на основі сучасних екологічних стандартів та технологій. Такі програми можуть пропонувати пільгові умови фінансування, гнучкі графіки погашення, інтеграцію з державними та міжнародними програмами підтримки відбудови тощо.

Інтеграція з національними та міжнародними програмами відбудови України дозволить максимально ефективно використовувати доступні ресурси. АБ "Укргазбанк" може розвивати механізми співфінансування проєктів з Фондом відновлення України, міжнародними донорами та фінансовими організаціями, що підтримують відбудову. Важливим аспектом є забезпечення врахування екологічних критеріїв у процесі відбудови та дотримання принципу "відбудувати краще, ніж було" (Build Back Better).

Фінансування проєктів енергетичної безпеки та децентралізації енергопостачання набуває особливого значення в контексті воєнних загроз енергетичній інфраструктурі. АБ "Укргазбанк" може розробити спеціалізовані програми для фінансування розподіленої генерації з відновлюваних джерел, мікромереж, систем накопичення енергії та інших рішень, що підвищують енергетичну стійкість та безпеку. Такі проєкти мають подвійний ефект – вони сприяють зниженню викидів парникових газів та одночасно підвищують стійкість енергетичної системи до зовнішніх загроз.

Розвиток програм підтримки "зеленого" підприємництва та стартапів у сфері сталих технологій також може стати важливим внеском у післявоєнне економічне відновлення. АБ "Укргазбанк" може створити спеціалізовані програми для фінансування інноваційних "зелених" бізнесів, що пропонують рішення для енергоефективності, відновлюваної енергетики, циркулярної економіки, сталого сільського господарства тощо. Такі програми можуть включати пільгові умови фінансування, технічну підтримку, менторство, допомогу в пошуку партнерів тощо. Це сприятиме не лише екологічному розвитку, але й створенню нових робочих місць та диверсифікації економіки.

Таким чином, вдосконалення механізмів екокредитування в АБ "Укргазбанк" має відбуватися за кількома взаємопов'язаними напрямками, що охоплюють розширення продуктової лінійки, удосконалення методології оцінки екологічного ефекту, розвиток інноваційних фінансових інструментів, формування партнерств та адаптацію до умов післявоєнної відбудови. Комплексний підхід до вдосконалення "зеленого" фінансування дозволить підвищити його ефективність та посилити роль банку у досягненні цілей сталого розвитку в Україні.

3.3. Стратегічні напрями розвитку екокредитування для досягнення цілей сталого розвитку в Україні

Аналіз сучасного стану ринку екокредитування в Україні та виявлених проблем і обмежень його розвитку дозволяє визначити стратегічні напрями вдосконалення цього інструменту фінансування для досягнення цілей сталого розвитку. Визначені нижче стратегічні напрями передбачають системний та комплексний підхід, що охоплює інституційний, регуляторний, фінансовий, технологічний та освітній аспекти.

1. Розвиток екокредитування в Україні потребує створення належних інституційних умов та нормативно-правового забезпечення, що сприятиме

залученню інвестицій у "зелені" проекти та забезпечить узгодженість дій усіх учасників ринку.

Розробка та впровадження національної стратегії "зеленого" фінансування має стати першим кроком до системного розвитку екокредитування в Україні. Така стратегія повинна визначати ключові пріоритети, цільові показники, інструменти та механізми фінансування екологічних проектів, узгоджені з національними та міжнародними цілями сталого розвитку. Важливо, щоб стратегія враховувала як глобальні тенденції "зеленого" фінансування, так і національні особливості та потреби України, зокрема в контексті післявоєнної відбудови та європейської інтеграції. Стратегія має бути розроблена за участю всіх зацікавлених сторін – державних органів, фінансових установ, бізнесу, міжнародних партнерів та громадянського суспільства.

Створення національної таксономії "зелених" проектів та інвестицій є необхідною умовою для розвитку структурованого ринку екокредитування. Таксономія повинна чітко визначати, які види діяльності та проекти можуть вважатися "зеленими" та відповідають цілям сталого розвитку. При розробці такої таксономії доцільно взяти за основу Таксономію ЄС для сталої діяльності, адаптувавши її до умов України. Чіткі критерії та стандарти для "зелених" проектів знизять невизначеність для фінансових установ, спростять оцінку екологічного впливу та дозволять запобігти "грінвошингу" (greenwashing) – практиці, коли проекти помилково чи навмисно позиціонуються як екологічні.

Вдосконалення нормативно-правової бази для "зелених" фінансових інструментів сприятиме їх розвитку та стандартизації. Зокрема, необхідно розробити та прийняти закони про "зелені" облігації, сталі кредити, кліматичні фінансові інструменти тощо. Регуляторні норми повинні визначати вимоги до емісії та обігу таких інструментів, процедури верифікації та звітності, відповідальність емітентів та інші аспекти.

Інтеграція екологічних критеріїв у програми післявоєнної відбудови України є стратегічно важливим напрямком, що дозволить "озеленити" процес відновлення пошкодженої інфраструктури та забезпечити дотримання принципу "відбудувати краще, ніж було". Екологічні критерії повинні бути включені в національні та міжнародні програми відбудови, інвестиційні проекти, тендерні процедури тощо. Це створить значний попит на "зелене" фінансування та сприятиме досягненню цілей сталого розвитку в процесі відбудови.

2. Державна підтримка є важливим каталізатором розвитку екокредитування, особливо на початкових етапах формування ринку та для проектів з високим екологічним, але відносно низьким економічним ефектом.

Створення спеціалізованого Фонду "зеленого" фінансування може стати ключовим інструментом державної підтримки екологічних проектів. Такий фонд може надавати пільгові кредити, гранти, гарантії, технічну допомогу та інші форми підтримки для екологічних проектів, що відповідають визначеним пріоритетам. Фонд може формуватися за рахунок різних джерел – бюджетних коштів, екологічних податків, міжнародної технічної допомоги, доходів від продажу квот на викиди парникових газів тощо. Важливо забезпечити прозорі процедури управління фондом та відбору проектів на основі чітких екологічних та економічних критеріїв.

Розробка та впровадження програм компенсації відсоткових ставок за екокредитами дозволить знизити вартість фінансування "зелених" проектів та підвищити їх економічну привабливість. Такі програми можуть передбачати часткову або повну компенсацію процентних ставок за кредитами на екологічні проекти, що відповідають визначеним критеріям. Особливо актуальною є підтримка проектів з тривалим терміном окупності, але значним екологічним ефектом, а також проектів малого та середнього бізнесу, який має обмежений доступ до дешевих фінансових ресурсів.

Впровадження податкових стимулів для "зеленого" фінансування та інвестицій може стати ефективним інструментом підтримки екокредитування. Такі стимули можуть включати податкові пільги для банків, що надають "зелені" кредити, пільги з податку на прибуток для підприємств, що реалізують екологічні проєкти, прискорену амортизацію для енергоефективного та екологічного обладнання тощо. Податкові стимули повинні бути чітко визначеними, прозорими та спрямованими на досягнення конкретних екологічних цілей.

3. Поряд з державною підтримкою, важливим напрямком є розвиток ринкових механізмів та інноваційних фінансових інструментів, що дозволять мобілізувати приватний капітал для фінансування екологічних проєктів.

Розвиток ринку "зелених" облігацій є перспективним напрямком для залучення довгострокових ресурсів на "зелені" проєкти. Для стимулювання цього ринку важливо розробити чіткі правила емісії та обігу "зелених" облігацій, процедури верифікації та звітності, створити відповідну ринкову інфраструктуру. Емітентами "зелених" облігацій можуть бути не лише банки, але й корпорації, муніципалітети, державні агенції тощо. Для стимулювання попиту можуть використовуватися податкові пільги, програми підтримки ліквідності, включення до індексів та інші механізми.

Впровадження ESG-критеріїв у політику банків та фінансових установ сприятиме "озелененню" всього фінансового сектору. ESG-критерії (Environmental, Social, Governance) повинні бути інтегровані в процеси прийняття кредитних рішень, управління ризиками, формування портфелів тощо. Національний банк України та інші регулятори можуть стимулювати цей процес через впровадження відповідних регуляторних вимог, рекомендацій, стандартів розкриття інформації тощо. Це дозволить не лише збільшити обсяги прямого "зеленого" фінансування, але й поступово "озеленити" весь кредитний портфель банківської системи.

Впровадження механізмів спільного фінансування та розподілу ризиків між різними учасниками ринку сприятиме реалізації масштабних та комплексних екологічних проєктів. Такі механізми можуть включати синдиковані кредити, кредитні консорціуми, фонди спільного інвестування, державно-приватне партнерство тощо. Особливо важливим є розвиток механізмів розподілу ризиків між державним та приватним секторами, що дозволить мобілізувати приватний капітал для проєктів з високим суспільним, але невисоким комерційним ефектом.

4. Розвиток технологічної інфраструктури та інформаційного забезпечення є важливим фактором для ефективного функціонування ринку екокредитування.

Створення єдиної інформаційної платформи "зелених" проєктів та фінансових інструментів сприятиме підвищенню прозорості ринку та зниженню транзакційних витрат. Така платформа може містити інформацію про доступні "зелені" фінансові продукти, реалізовані та плановані екологічні проєкти, потенційних партнерів, експертів, технічних консультантів тощо.

Розвиток цифрових технологій для оцінки та моніторингу екологічного впливу проєктів дозволить підвищити ефективність та знизити вартість цих процесів. Такі технології можуть включати автоматизовані системи збору та аналізу даних, інтернет речей (IoT) для моніторингу енергоспоживання та інших параметрів, штучний інтелект для оптимізації роботи систем, блокчейн для забезпечення прозорості та достовірності даних тощо. Цифрові технології особливо важливі для моніторингу розподілених та невеликих проєктів, де традиційні методи контролю є надто витратними.

5. Забезпечення стратегічного розвитку екокредитування потребує не лише технічних та фінансових рішень, але й підвищення компетенцій усіх учасників ринку та зростання екологічної свідомості суспільства.

Розвиток освітніх програм з "зеленого" фінансування для фінансового сектору сприятиме підвищенню компетенцій банківського персоналу у сфері

екологічних проєктів. Такі програми можуть включати курси з оцінки екологічних ризиків, структурування "зелених" фінансових продуктів, аналізу життєвого циклу проєктів, екологічних технологій та інновацій тощо. Важливо забезпечити практичну спрямованість освітніх програм та їх відповідність реальним потребам ринку.

Підвищення екологічної свідомості та фінансової грамотності населення є важливим фактором формування попиту на "зелені" фінансові продукти. Просвітницькі кампанії, інформаційні матеріали, освітні програми повинні пояснювати переваги екологічних рішень, механізми їх фінансування, доступні державні програми підтримки тощо. Особливу увагу слід приділити роботі з молоддю, яка є найбільш сприйнятливою до екологічних ідей та може стати драйвером змін у суспільстві.

Таким чином, впровадження запропонованих стратегічних напрямів розвитку екокредитування потребує скоординованих дій усіх зацікавлених сторін – державних органів, фінансових установ, бізнесу, міжнародних партнерів та громадянського суспільства. Лише системний підхід, що охоплює інституційні, регуляторні, фінансові, технологічні та освітні аспекти, дозволить перетворити екокредитування на ефективний інструмент досягнення цілей сталого розвитку в Україні.

Висновки до розділу 3

Дослідження перспектив розвитку екокредитування як інструменту досягнення цілей сталого розвитку, проведене у третьому розділі, дозволяє сформулювати такі основні висновки:

1. Розвиток екокредитування в Україні стримується низкою системних проблем та обмежень, які проявляються на різних рівнях. Серед ключових проблем варто відзначити: високу вартість кредитних ресурсів та загальну макроекономічну нестабільність; недостатню розвиненість нормативно-

правової бази; високу залежність від міжнародних кредитних ліній; низьку експертизу банків у сфері екологічних проєктів; недостатню екологічну свідомість бізнесу та населення; тривалі терміни окупності "зелених" проєктів; нестабільність регуляторного середовища в окремих секторах; специфічні обмеження, пов'язані з війною та післявоєнною відбудовою.

2. Вдосконалення механізмів екокредитування в АБ "Укргазбанк" як лідера цього сегменту ринку повинно відбуватися за кількома взаємопов'язаними напрямками: диверсифікація продуктової лінійки з охопленням нових екологічних напрямків (циркулярна економіка, кліматична адаптація, стале сільське господарство); удосконалення методології оцінки екологічного ефекту проєктів; розвиток інноваційних фінансових інструментів; формування партнерств з різними учасниками ринку та розвиток екосистеми "зеленого" фінансування; адаптація механізмів екокредитування до умов післявоєнної відбудови.

3. Стратегічні напрями розвитку екокредитування для досягнення цілей сталого розвитку в Україні повинні базуватися на системному підході та охоплювати інституційні, регуляторні, фінансові, технологічні та освітні аспекти. Ключовими напрямами є: формування сприятливого інституційного та регуляторного середовища (розробка національної стратегії "зеленого" фінансування, створення таксономії "зелених" проєктів); розвиток механізмів державної підтримки (створення спеціалізованого фонду, програми компенсації відсоткових ставок, державні гарантії); розвиток ринкових механізмів та фінансових інструментів (ринок "зелених" облігацій, впровадження ESG-критеріїв, інноваційні фінансові інструменти); технологічна та інформаційна підтримка; розвиток кадрового потенціалу та підвищення екологічної свідомості.

Важливо зазначити, що успішний розвиток екокредитування в Україні потребує скоординованих дій усіх зацікавлених сторін – державних органів, фінансових установ, бізнесу, міжнародних партнерів та громадянського

суспільства. Лише такий комплексний підхід дозволить подолати виявлені обмеження та перетворити екокредитування на ефективний інструмент фінансування сталого розвитку України.

Таким чином, проведене дослідження демонструє, що екокредитування має значний потенціал для сприяння досягненню цілей сталого розвитку в Україні, але реалізація цього потенціалу потребує системних змін на різних рівнях – від національної політики до банківських процедур та практик. Впровадження запропонованих рекомендацій дозволить не лише розвинути ринок екокредитування, але й забезпечити його ефективний внесок у сталий розвиток української економіки, особливо в контексті післявоєнної відбудови та європейської інтеграції.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження екокредитування як інструменту досягнення цілей сталого розвитку дозволяє сформулювати такі основні висновки:

1. Дослідження теоретичних аспектів екокредитування показало, що воно є важливим фінансовим механізмом та інноваційним інструментом екологічної політики, спрямованим на фінансування проєктів, які сприяють охороні довкілля та забезпеченню сталого розвитку. Екокредитування розглядається як органічна складова системи "зеленого" фінансування, що поєднує екологічні, соціальні та економічні цілі. Систематизація поглядів на сутність екокредитування дозволила виділити два основні підходи до його розуміння: у вузькому сенсі – як банківського кредиту для фінансування екологічних проєктів, та в широкому – як системи фінансово-кредитних відносин, спрямованих на досягнення екологічних цілей. На основі наукового аналізу запропоновано авторське визначення екокредитування як цільового кредитування проєктів, спрямованих на зменшення негативного впливу на довкілля, адаптацію до змін клімату та ефективне використання ресурсів, що здійснюється на засадах строковості, платності та поверненості з урахуванням екологічних критеріїв при оцінці проєкту.

2. Вивчення світового досвіду розвитку та впровадження механізмів екокредитування виявило наявність різноманітних моделей та підходів, адаптованих до національних особливостей різних країн. Встановлено, що провідну роль у формуванні стандартів та принципів екокредитування відіграють міжнародні фінансові організації та об'єднання, такі як Світовий банк, Міжнародна фінансова корпорація (IFC), Фінансова ініціатива Програми ООН з навколишнього середовища (UNEP FI). Аналіз досвіду розвинених країн (США, Німеччини, Великої Британії, Швеції, Японії) показав, що ефективне функціонування екокредитування базується на розвиненій системі державної підтримки, стимулюванні попиту на "зелені" технології, стандартизації та

сертифікації екологічних проєктів, а також на інтеграції екологічних критеріїв у загальну систему кредитного аналізу та ризик-менеджменту. У країнах, що розвиваються (Китай, Індія, Бразилія), важливу роль відіграють спеціалізовані державні банки розвитку та міжнародна фінансова підтримка. Виявлено, що важливим трендом останніх років є перехід від суто "зеленого" до більш комплексного ESG-підходу (Environmental, Social, Governance) у фінансуванні.

3. Дослідження перспектив імплементації механізмів екокредитування для досягнення Цілей сталого розвитку (ЦСР) в Україні показало їх значний потенціал та стратегічну важливість. Встановлено, що екокредитування може здійснювати безпосередній вплив на досягнення щонайменше 7 з 17 Цілей сталого розвитку. Виявлено, що в контексті України особливої ваги екокредитування набуває при вирішенні таких пріоритетних завдань як енергоефективність, розвиток відновлюваної енергетики, модернізація промисловості відповідно до екологічних стандартів ЄС, розвиток екологічного транспорту та циркулярної економіки.

4. Дослідження ринку екокредитування в Україні показало, що цей сегмент банківського сектору демонструє стабільне зростання, незважаючи на складну економічну ситуацію та воєнні виклики. Обсяг "зелених" кредитів у портфелях українських банків за 2019-2023 роки збільшився більш ніж утричі – з 9 млрд. грн. до 30 млрд. грн. У секторальній структурі екокредитування найбільшу частку займають проєкти з енергоефективності (45%) та відновлюваної енергетики (30%), меншою є частка екологічного транспорту (10%) та управління відходами (8%). Ринок екокредитування в Україні характеризується високою концентрацією з домінуванням кількох провідних банків, серед яких АБ "Укргазбанк" є беззаперечним лідером з ринковою часткою близько 55%. Особливістю українського ринку є його висока залежність від міжнародних фінансових ресурсів, що становлять близько 70% джерел фінансування "зелених" кредитів, тоді як роль власних коштів банків (25%) та державної підтримки (5%) залишається відносно незначною.

5. Порівняльний аналіз екокредитних продуктів українських банків виявив значну диференціацію пропозицій за умовами, цільовими сегментами та джерелами фінансування. Встановлено, що найбільш привабливі умови кредитування пропонує АБ "Укргазбанк" – найнижчі процентні ставки, найдовші терміни кредитування та найменший власний внесок, що пояснюється його стратегічною орієнтацією на "зелений" банкінг та доступом до пільгових міжнародних кредитних ліній. Інші банки формують свої конкурентні переваги через спеціалізацію на певних клієнтських сегментах чи галузевих напрямках – "Укресімбанк" фокусується на великих корпоративних клієнтах, "ПриватБанк" на масовому роздрібному сегменті, "Креді Агріколь Банк" на агросекторі, "Райффайзен Банк" на МСБ. Банки поступово інтегрують екологічні критерії у свою кредитну політику, проте глибина цієї інтеграції суттєво різниться – від спеціалізованого "зеленого" банкінгу в АБ "Укргазбанк" до впровадження окремих екокредитних продуктів у загальну лінійку в більшості інших банків.

6. Аналіз екокредитної діяльності АБ "Укргазбанк" як лідера "зеленого" банкінгу в Україні дозволив виявити ключові фактори його успішного розвитку в цьому напрямку. Банк цілеспрямовано розвиває стратегію екобанкінгу з 2015 року, і за цей час досяг значних результатів – обсяг екокредитного портфеля досяг 16,5 млрд. грн., а частка "зелених" кредитів у загальному портфелі банку становить 38,5%. Екокредитний портфель банку має збалансовану структуру, а висока якість цього портфеля (рівень NPL 3,2%) підтверджує економічну життєздатність "зелених" проєктів навіть у складних умовах воєнного часу. Важливими факторами успіху АБ "Укргазбанк" є стратегічне партнерство з міжнародними фінансовими організаціями, зокрема з IFC, впровадження спеціалізованих підрозділів з екобанкінгу, розробка власної методології оцінки екологічного ефекту проєктів, система управління екологічними та соціальними ризиками, а також використання найкращих світових практик.

7. Дослідження проблем та обмежень розвитку екокредитування в Україні виявило їх комплексний характер, що проявляється на різних рівнях.

Серед ключових макроекономічних та інституційних обмежень визначено високу вартість кредитних ресурсів, загальну макроекономічну нестабільність, недостатню розвиненість нормативно-правової бази екологічного регулювання та відсутність спеціалізованого законодавства для "зеленого" фінансування. З боку пропозиції екокредитних продуктів основними проблемами є висока залежність від міжнародних кредитних ліній, недостатній розвиток внутрішніх джерел "зеленого" фінансування, обмежена експертиза банків у сфері екологічних проєктів та високі транзакційні витрати. З боку попиту обмеженнями є недостатня екологічна свідомість бізнесу і населення, висока вартість "зелених" технологій, тривалий термін окупності екологічних проєктів та низька інвестиційна активність в умовах війни. Додаткові обмеження пов'язані з особливостями окремих секторів (нестабільність регуляторного середовища у відновлюваній енергетиці, технічні обмеження енергосистеми) та наслідками воєнного стану (фізичні пошкодження об'єктів "зеленої" інфраструктури, обмеження кредитування в зонах бойових дій).

8. Розробка шляхів вдосконалення механізмів екокредитування в АБ "Укргазбанк" показала необхідність комплексного підходу, що охоплює кілька взаємопов'язаних напрямків. Першим напрямком є диверсифікація продуктової лінійки екокредитування з розвитком фінансування циркулярної економіки, проєктів сталого сільського господарства, "зеленого" будівництва та програм мікрофінансування для малих "зелених" проєктів. Другим напрямком є удосконалення методології оцінки екологічного ефекту проєктів через розширення системи показників, впровадження оцінки соціального впливу, впровадження цифрових інструментів для моніторингу. Третім напрямком є розвиток інноваційних фінансових інструментів, включаючи "зелені" облігації, "зелені" іпотечні кредити та проєктне фінансування. Четвертий напрямок – розвиток партнерств з постачальниками "зелених" технологій, міжнародними фінансовими організаціями та місцевою владою. П'ятий напрямок – адаптація механізмів екокредитування до умов післявоєнної відбудови з розробкою

спеціалізованих програм "зеленої" відбудови та інтеграцією з національними і міжнародними програмами відбудови.

9. Визначення стратегічних напрямів розвитку екокредитування для досягнення цілей сталого розвитку в Україні показало необхідність системного підходу, що охоплює інституційні, регуляторні, фінансові, технологічні та освітні аспекти. Ключовими напрямами є: формування сприятливого інституційного та регуляторного середовища (розробка національної стратегії "зеленого" фінансування, створення таксономії "зелених" проєктів, вдосконалення нормативно-правової бази, інтеграція екологічних критеріїв у програми післявоєнної відбудови); розвиток механізмів державної підтримки (створення спеціалізованого фонду "зеленого" фінансування, програми компенсації відсоткових ставок, податкові стимули); розвиток ринкових механізмів та фінансових інструментів (ринок "зелених" облігацій, впровадження ESG-критеріїв у політику банків, інноваційні фінансові інструменти); технологічна та інформаційна підтримка (єдина інформаційна платформа "зелених" проєктів, цифрові технології для оцінки та моніторингу); розвиток кадрового потенціалу та підвищення екологічної свідомості. Встановлено, що особливого значення екокредитування набуває в контексті післявоєнної відбудови України, яка повинна базуватися на принципі "відбудувати краще, ніж було" та інтегрувати цілі сталого розвитку.

Отже, проведене дослідження підтверджує, що екокредитування є ефективним інструментом досягнення цілей сталого розвитку, який має значний потенціал в Україні. Реалізація цього потенціалу потребує комплексного підходу та скоординованих дій усіх зацікавлених сторін – державних органів, фінансових установ, бізнесу, міжнародних партнерів та громадянського суспільства.

ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ НА ДЖЕРЕЛА

1. АБ "Укргазбанк". Історія становлення АБ "Укргазбанк" як екобанку. 2023. URL: <https://www.ukrgasbank.com/about/ecobank/>.
2. АБ "Укргазбанк". Річний звіт за 2023 рік. Київ, 2024. 157 с. URL: https://www.ukrgasbank.com/upload/Report_UKR_2023YE_UKR.pdf
3. АБ "Укргазбанк". Умови екокредитування. 2024. URL: <https://www.ukrgasbank.com/eco/credits>
4. Асоціація українських банків. URL: <https://aub.org.ua/>
5. АТ "Креді Агріколь Банк". Програми "зеленого" кредитування. 2024. URL: <https://credit-agricole.ua/business/loans/ecoloans>
6. АТ "ОТП Банк". Екокредити для бізнесу та приватних осіб. 2024. URL: <https://www.otpbank.com.ua/about/ecobanking/>
7. АТ "ПриватБанк". Кредитні програми на електромобілі та енергоефективність. 2024. URL: <https://privatbank.ua/ecocredits>
8. АТ "Райффайзен Банк". "Зелені" фінансові продукти. 2024. URL: <https://raiffeisen.ua/greenfinance>
9. АТ "Укрексімбанк". Екологічні кредитні програми. 2024. URL: <https://www.eximb.com/ua/business/loans/eco/>
10. Веклич О. Класифікація інструментів «зеленого» зростання. URL: <http://catalog.liha-pres.eu/index.php/liha-pres/catalog/download/254/7225/16142-1?inline=1>
11. Верховна Рада України. Закон України "Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року". Відомості Верховної Ради. 2019. № 16. Ст.70.
12. Дзюблюк О., Луців Б., Чайковський Я. В. Роль зеленого банкінгу в забезпеченні цілей сталого економічного розвитку. Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики. 1 (54) 2024. №2. С. 23-36. DOI: 10.55643/fcaptr.1.54.2024.4250

13. Зелені інвестиції у сталому розвитку: світовий досвід та український контекст. Центр Разумкова. Київ, 2019. URL: https://razumkov.org.ua/uploads/article/2019_ZELEN_INVEST.pdf
14. Карлін М., Проць Н., Проць В. Екологічні податки та екологічне фінансування. Світ фінансів. 2(71), 2022. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/45968/1/%D0%9A%D0%90%D0%A0%D0%9B%D0%86%D0%9D.PDF>
15. Кузнєцова А.Я., Возняк Г.В. Внутрішні джерела "зеленого" фінансування в Україні: проблеми та перспективи. Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики. 2024. №1. С. 78-89.
16. Міжнародний центр перспективних досліджень. Розвиток ринку "зелених" облігацій в Україні. Київ, 2023. 52 с.
17. Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України. Звіт про виконання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС у сфері довкілля. Київ, 2023. 64 с.
18. Міністерство розвитку громад, територій та інфраструктури України. Принципи "зеленої" відбудови України. Київ, 2023. 54 с.
19. Міністерство фінансів України. Концепція розвитку "зеленого" фінансування в Україні. Київ, 2023. 36 с.
20. Національний банк України. Дорожня карта з розвитку сталого фінансування в Україні. Київ, 2023. 46 с.
21. Національний банк України. Огляд банківського сектору. 2023. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist/data-supervision#4>
22. ОЕСР. Податкові інструменти для стимулювання "зеленого" фінансування: міжнародний досвід та рекомендації для України. Париж, 2023. 92 с.
23. Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР). "Зелений" банкінг та фінансування: підходи та приклади. Париж, 2023. 138 с.

<https://euneighbourseast.eu/uk/projects/eu-project-page/?id=2684>

25. Climate Policy Initiative. Green Finance in Ukraine: Post-War Recovery and European Integration. Kyiv, 2023. 82 p.

26. EU Technical Expert Group on Sustainable Finance. Taxonomy: Final Report. Brussels, 2023. 67 p.

27. EU4Environment. Цифрова платформа "зеленого" фінансування: концепція для України. Київ, 2023. 49 с.

28. European Commission. European Green Deal. Brussels, 2019. URL: https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal_en

29. Green Climate Fund. Ukraine Country Programme 2022-2025. Incheon, 2022. 68 p.

30. Green Climate Fund. Ukraine Country Programme 2023-2025. Songdo, 2023. 87 p.

31. Green Finance Platform. Developing Green Finance Policy: Case Studies and Recommendations. London, 2023. 115 p.

32. International Finance Corporation. Environmental and Social Risk Management in Banking. Best Practices Report. Washington, DC, 2023. 96 p.

33. International Finance Corporation. IFC Invests in Ukraine's Ukrgasbank to Support Climate Finance. 2021. URL: <https://pressroom.ifc.org/all/pages/PressDetail.aspx?ID=26169> (дата звернення: 20.02.2025).

34. International Finance Corporation. Private Sector Opportunities for a Green and Resilient Reconstruction in Ukraine. Synthesis Report. October 2023. URL: <https://www.ifc.org/content/dam/ifc/doc/2023/synthesis-report-private-sector-opportunities-for-a-green-resilient-reconstruction-ukraine.pdf>

35. International Monetary Fund. Climate Financing for Developing Countries. Washington, DC, 2023. 93 p.

36. McKinsey & Company. The Net-Zero Transition: What it would cost, what it could bring. 2022. URL: <https://www.mckinsey.com/capabilities/sustainability/our-insights/the-net-zero-transition-what-it-would-cost-what-it-could-bring>

37. Principles for Responsible Banking. URL: <https://www.unepfi.org/banking/bankingprinciples/>

38. UNDP Ukraine. Green Post-War Recovery: Integration of Sustainable Development Goals. Kyiv, 2023. 84 p.

39. United Nations. Transforming Our World: The 2030 Agenda for Sustainable Development. New York, 2015. URL: <https://sustainabledevelopment.un.org/post2015/transformingourworld> (дата звернення: 15.02.2025).

40. World Bank Group. Green Finance Development in Ukraine. URL: <https://www.worldbank.org/en/country/ukraine/overview>

41. World Bank Group. Ukraine Rapid Damage and Needs Assessment. February 2024. Washington, DC, 2024. 195 p.

42. Zapotichna R. (2023) Green trend in international banking business: opportunities for Ukraine. URL: <https://nasu-periodicals.org.ua/index.php/economyukr/article/view/2023-03-4/2023-03-4>